

בעודשי"ת

שפע חיים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פרשת ויגש תשפ"ד

גליון ב' אלפים ק"ב

שנה מ' • גליון י"א

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שפע חיים"

אגוד חסידי צאנז

רח' דברי חיים 5 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

שיעור חומש ורש"י פרשת ויגש תשל"ג

- בדברי יהודה אל יוסף היו ב' משמעויות. כלפי יוסף, וכן רחמים ותחנונים לפני הקב"ה.
- עיקר החשש בירידת בנימין למצרים היה פן לא יוכל לעמוד ח"ו בגודל טומאת מצרים, ועל כך היה גם עיקר אבלו של יעקב על יוסף.
- עובדות נפלאות על הרה"ק מצאנו זי"ע עם בנו הרה"ק רבי מאיר נתן אחר פטירתו.
- יעקב ידע מכך שיוסף לא נגלה אליו בהקיץ ובחלום שבהכרח הוא עדיין חי.
- יהודה רצה להתחלף עם בנימין לפי שידע בנפשו שאין עליו להתיירא מטומאת מצרים.
- כל דבר שיהודי שומע עליו לדעת שמן השמים הזמינו לו לשמוע דברים אלו לקחת מהם דרך לעבודת השי"ת.
- המתנהג בקדושה ובטהרה אין לקליפות שליטה עליו, והתחלת שליטת הסטרא אחרא על האדם היא על ידי שמביאתו לידי פגם באות ברית קודש רח"ל.
- גודל הצרה בזמננו שלא היתה כמותה מימות עולם מפני הפגם באות ברית קודש.
- היוצא לדרך עליו להימלך בקונו ולהיות דבוק בהשי"ת ובתורה הקדושה שלא יבוא לידי הרהור עבירה, ורק כך יהיה שמור מכל פגעים ומרעין בישן.
- כשראה יהודה שהעלילו שנגב את גביע המלך חשש שמה פגם באות ברית קודש ונגב ניצוצי הקדושה מאת מלך מלכי המלכים הקב"ה, ולכן עמד לבקש רחמים לפני השי"ת.
- על אף גודל מדריגתם של הצדיקים היו שפלים ונבזים בעיני עצמם.
- יוסף הצדיק קיוה לפעול בצירוף יעקב אביו לבטל את גזירת עשרה הרוגי מלכות.
- אילו היו השבטים מצטרפים אל יוסף ומסכימים עמו לבטל את הגזירה היתה הגזירה מתבטלת, אלא היה הדבר כשגגה היוצאת מלפני השליט ושתקו ולא ענו.
- יוסף הצדיק פעל שהקב"ה יחוס וירחם על כל מי שהוא חתום באות ברית קודש אפילו רק בחיצוניות, את כולם יקרב אליו.

אודות צום עשרה בטבת שחל בערב שבת קודש

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

וכל נתיבותיה שלום

- בכדי לזכות לתורה מחוייב האדם לסייעתא דשמיא, ולזה זוכים רק על ידי אהבה ואחוה עם כלל ישראל ושלא יראה חסרונות אצל זולתו.
- כאשר ישנם דברי ריבות, זה גורם שיפלא דבר בין דין לדין.
- ממון זי"ע לבאר המדרש מעשה ברובל וכו', שבא ללמד דעל מנת לזכות לסם החיים, היינו שהתורה תהיה סם חיים, זה על ידי נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה ושיראה רק את חלק הטוב על כל אדם.
- יעקב אבינו ידע שאם ירצה להקים בית תלמוד ושיזכו לתורה, מוכרח לשלוח קודם את יהודה שיפייס את יוסף.
- שלח את יהודה דייקא, כי יהודה הוא אותיות שם הוי"ה הרומז לשלום.
- יעקב אבינו ראה את ד' הגלויות הנמשכות מגלות מצרים, ולכן שלח את יהודה, שרומז לשלום ואחדות כנ"ל, להתפייס עם יוסף, ועל ידי שיעשו שלום יעוררו את הגאולה השלימה.

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

שיעור חומש ורש"י פרשת ויגש תשל"ג

שבכל דיבורי יהודה אל יוסף נכללו ב' משמעויות, מחד גיסא דיבר יהודה אל יוסף דברים כפשוטם, ומאידך גיסא היו דבריו רחמים ותחנונים לפני הקב"ה, כמבואר במדרשי חו"ל (בראשית רבה צג, ו) על הפסוק (מד, יח) ויגש אליו יהודה, אין הגשה אלא לתפילה, שיהודה ניגש לפיוס לתפילה ולמלחמה, ועל פי זה פירשו כמעט כל הספרים הקדושים את דבריו של יהודה גם כלפי שמואל לבקש רחמים מאת השי"ת.

המקור הראשון ומורה הדרך לפרש הכתובים בדרך זה הוא בספה"ק עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו (מאמר אם כל ה', חלק א, אות ז), שכתב בביאור הכתוב בנחמיה (ב, ד-ה) ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלקי השמים, ואומר למלך אם על המלך טוב ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל יהודה אל עיר קברות אבותי ואבננה. ופירש הרמ"ע, שנחמיה כשהיה מדבר עם המלך היתה כוונתו כלפי שמואל להתפלל אל ה', וזהו 'ואתפלל אל אלקי השמים' ואומר למלך, המלך היה סבור שהוא מדבר עמו ובאמת היה לבו לשמים.

כיוצא בזה פירשו בספה"ק נועם אלימלך (פרשת וישלח, ד"ה או יאמר

בתוה"ק (בראשית מה, א-ג) ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתוודע יוסף אל אחיו. ויתן את קולו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה. ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו.

יש להבין מה אירע לפתע שלא היה יוסף יכול להתאפק עוד אפילו רגע אחד, הרי בכל העת המתין והתאפק מלגלות את עצמו אליהם, ומה אירע פתאום שפרץ בבכי ולא היה יכול להתאפק. גם תמוה מדוע הקפיד כל כך שלא יהיה איש אתו בהתוודעו אל אחיו, הרי בין כך ובין כך מן הסתם לכסוף יודע הדבר, שהרי הכל ידעו שהם אחים ובודאי יחקרו לדעת איך התגלגל הדבר שנמכר לעבד והגיע למצרים, וכפי שאנו רואים שגם אומות העולם ידעו על מכירת יוסף ובגין כך גזרו על עשרה הרוגי מלכות כמבואר במדרשי חו"ל (עין שפתי כהן על התורה בפסוק זה).

והנראה לומר שסיבת בכי יוסף היתה בגין דברי יהודה האמורים בסמוך (לעיל מד, לד) כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את אבי. והענין, כי הגה כבר נודע

להסביר שבנימין היה בן זקוניו של יעקב, והוא היה הבן היחיד שנשאר לו מרחל אשתו, ולכן אהבו יעקב עד מאד והיתה נפשו קשורה בנפשו. אולם בוודאי לא יתכן להגיד דברים כגון אלו על האבות והשכמים הקדושים, לומר שיעקב התאהב בבנימין לפי שהיה בנה היחיד של רחל. וכי מה איכפת לו ליעקב אבינו רגל שלישי שבמרכבה העליונה היושב כל היום בשמי מרום וצורתו חקוקה תחת כסא הכבוד (עין חולין צא, ב וברש"י שם) איזה בן ומאיה אם נולד, וכי כלפי איש כמוהו יש נפקא מינה אם יהודה או בנימין, או אם הוא בנה של רחל או שאינו בנה של רחל, הרי אין לדברים אלו שום הבנה.

בפרט שגם על פי הלכה יש לפקפק אם היו רשאים לעשות כן, שיהודה יפקיד את עצמו וימסור נפשו למותה עבור בנימין, הרי קיימא לן (אהלות ג, ו) דאין דוחין נפש מפני נפש. ואף כי אכן התערב יהודה על כך, מכל מקום הרבה יש לדון אם מועלת ערבות על דברים כאלו, ואם מוטל עליו לקיים את הערבות במקום פיקוח נפש, ובגמרא (בבא בתרא קעג, ב) פלפלו אם היתה ערבותו של יהודה בגדר ערבות או קבלנות, עיי"ש, אולם בגוף הדבר צריך עיון אם שייך ערבות על דבר אונס כגון דא.

והנראה לומר בפשטות, כי הנה ארץ מצרים נקראת ערוות הארץ (בראשית מג, ט) לפי שהמקום היה מקום טומאה, ארץ מלאה חרמומים נואפים וטמאים, כפי שאפשר להיווכח ממה שעוד בימות אברהם אבינו היה אברהם מתיירא לומר על שרה שהיא אשתו

וישלה) ובעוד ספרי קודש (עין אנא דכלה שם) את דברי יעקב ששלח אל עשו ביד המלאכים, שבכל דבריו היתה כוונתו להתפלל לפני ה'. והן הן הדברים גם בפרשה שלפנינו בדברי יהודה, היו כל דבריו מתפרשים בסודות ורמזים גם כלפי השי"ת, והיה מבקש רחמים ותחנונים מלפני השי"ת. כפי שנבאר בדברינו בסמוך כוונת דבריו כלפי שמיא.

*

נקדים תחילה להתבונן בדברי יהודה שאמר (לעיל מד, לג) ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם אחיו. ופירש רש"י, ישב נא עבדך וגו', לכל דבר אני מעולה ממנו, לגבורה ולמלחמה ולשמש, עכ"ל. ולכאורה תמוה מה היתה דעתו להרוויח בזה, הרי יהודה גבר באחיו והיה מלך עליהם, כמו שאמרו במדרש (בראשית רבה צג, ב) שבשעה שהיו יהודה ויוסף מתווכחים אמרו השכמים מלכים מדיינים אלו עם אלו, הרי שהוא היה המנהיג וכל השכמים הקדושים היו נשמעים לו, כמו שפירשו חז"ל (מדרש תנחומא, וישב יב) שאחר מכירת יוסף הורידוהו מגדולתו לפי שאילו היה אומר להם להשיבו אל אביו היו שומעים לו. ובפרט שהרי כולם היו נביאים והיו יודעים ברוח הקודש שמהיורה עתידה לצאת מלכות בית דוד ומלך המשיח. אם כן מה טעם לומר שאילו בנימין הוא שיהיה לעבד במצרים עלול יעקב למות כי נפשו קשורה בנפשו, ואילו אם יהודה יהיה לעבד במצרים לכך יתרצה יעקב ולא יהיה איכפת לו כל כך.

כשם פרים את הפרשה לילדים רכים או לאנשים פשוטים ניתן

שאפילו מלאכי השרת היו מתייראים ללכת שמה, כדאיתא מהאר"י הקדוש (ליקוטי תורה, תהלים פד) שמשכיבה זו הוציא השי"ת את ישראל ממצרים בעצמו לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף, לפי שאפילו מלאכי מרום היו עלולים להיפגם מחמת גודל טומאת מצרים. ואם אפילו מלאכים אינם יכולים להיכנס לשם, איך ישא יעקב את גודל הכאב אם בנימין יהיה צריך להישאר שם.

*

הן על הדבר הזה היה דווה לב יעקב על יוסף, כמו שנאמר (לעיל לו, לג) ויכירה ויאמר כתונת בני חיה רעה אכלתהו מרוף מרוף יוסף, ופירש רש"י, חיה רעה אכלתהו, נצנצה בו רוח הקודש סופו שתתגרה בו אשת פוטיפר, עכ"ל. אילו היה יעקב יודע שיוסף אינו חי לא היה בוכה עליו, אלא עיקר צערו היה בגין דאגתו היכן יוסף מסתובב בעולם ומה קורה עמו בהיותו רווק הדר בעיר בין גויים. וכפי שתרגם יונתן בן עוזיאל: ואשתמודעה ואמר פרנוד דברי היא לא חיות ברא אכלתיה ולא על יד בני נשא אתקטיל אלא חמו אנא ברוח קודשא דאיתא בישתא קיימא לקבליה [ויכירה ויאמר כתונת בני היא, לא חיית השדה אכלתו ולא על יד בני אדם נהרג, אלא אני רואה ברוח הקודש שאשה רעה עומדת לנגדו], וכן הוא גם בתרגום ירושלמי, עיי"ש. על כך היה יעקב בוכה, מי יודע אם יוכל יוסף לעמוד בנסיונות הקשים העומדים עליו. וזהו דבר שאכן ראוי לבכות עליו לא רק כ"ב שנה אלא אפילו ר"כ שנה, אבל על מיתה בעלמא לא היה יעקב מצטער כל כך.

והוכרח לבקש ממנה (בראשית יב, יג) אמרי נא אחותי את, כי היה חושש שמא יהרגוהו על דבר אשתו, ותלקח שרה אל בית פרעה. ואם בימי פרעה הראשון כבר היו נואפים כאלה עד שכל הנכנס אל הארץ ההיא היה צריך לומר על אשתו שהיא אחותו כדי שלא יהרגוהו, מן הסתם גם הדורות הבאים לא חזרו בתשובה, וכפי שאנו רואים ממה שאירע ליוסף עם פוטיפר (עין סוטה יג, ב), וממה שאירע לו עם אשתו שהעלילה עליו עלילות שקרים. והמצריים הרשעים נתנו את יוסף בבור על אף שנודע להם על פי הכהנים ששקר ענו בו, כמבואר במדרש (עין תרגום יונתן, בראשית מז, כב) שיוסף החזיק טובה לכהני פרעה על כך שביררו את צדקתו, ולכן נתן להם חוקם בימי הרעב, ובכל זאת נתנו אותו בכית האסורים למשך י"ב שנה על לא עוול בכפו, על כך שלא הסכים לטמא את עצמו. הרי שמצרים היתה הגרועה והמקולקלת שבאומות.

על דבר זה היה עיקר החשש של יהודה אודות בנימין, ולכן היה מתיירא שאם בנימין ישאר במצרים ירד יעקב אביו אבל שאולה, לפי שסכנה גדולה יש בדבר אם יקחו איש צעיר לימים כבנימין שבקושי היה לאיש וישלחו אותו לברו למצרים, ויש לחוש שמא לא יעמוד בנסיון. שהרי אמרו בגמרא (פסחים ק"ג, א) רווק הדר בכרך ואינו חוטא הקב"ה מכריו עליו בכל יום, ומסתימת הגמרא נראה שהכוונה על כל עיר גדולה בין אם היא ירושלים עיר הקודש ובין אם היא עיר אחרת. ואם הדברים אמורים בערי יהודה ובחוצות ירושלים, מכל שכן על הדר במצרים שהיא מקום טומאה

היה יוסף מת לא היה יעקב מתאבל עליו ובוכה כ"ב שנה, שהרי יוסף הצדיק לאחר מיתתו יעלה לשמי מרום וילמד תורה בפמליא של מעלה לפני השי"ת, ומאי נפקא מינה ליעקב אם הוא בעולם הזה או בעולם הבא, וכלפי יעקב אין שום חילוק בין אם יוסף נמצא עמו בגוף או שהוא נמצא עמו בנפש.

הרה"ק רבי מאיר נתן זצ"ל, בנו של זקה"ק מצאנו ז"ע, היה קדוש ה' ובעל נשמה קדושה, ונסתלק מן העולם בהיותו בן כ"ח שנים. קודם הסתלקותו נכנס אליו אביו זקה"ק לבקרו, ואמר לו: מאיר נתן עצום עיניך, ועצם. שוב אמר לו, סגור את פיך, וסגר. עד שאמר לו: תיישר את ידיך ואת רגליך ולך ואל תתיירא. ונפטר מן העולם.

אחר שהסתלק נשאה זוגתו הרבנית זמן מה עם בנה הרה"ק רבי שלמה מבאבוב ז"ע בביתו של זקה"ק מצאנו ז"ע. לאחר מכן כשביקשה לשוב אל בית אביה הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב ז"ע, ליווה אותה זקה"ק באנפין נהירין בשמחה ובששון, ובירכה בסבר פנים יפות בברכת הצלחה ושתוכה למצוא זיווג הגון ומחותן הגון (אך לבסוף היא לא נישאה שנית), וכך נפרד ממנה בשמחה ובטוב לב כמי שמוליד כלה אל חופתה. כבואה אל בית אביה הרה"ק רבי אליעזר ראתה אותו שבור ברוחו כחרס הנשבר על מיתת חתנו בטרם עת ועל בתו שהתאלמנה מבעלה בעודה צעירה לימים (כי דרכי עבודת השי"ת אינם שוים לכל נפש, ולכל צדיק דרך עבודה משלו). שאל אותה אביה איך נפרדה מן המחותן, והשיבה: חותני נפרד

שמעותי מפה קדשו של כ"ק אאמו"ר ז"ע, מעשה שהיה לו בן יחיד בן עשרים גדול חכם מחוכם בחכמת התורה ומצויין שנה חכם מחוכם בעת שאותו צדיק לא היה בביתו אירע אסון ואותו בן שבק חיים לכל חי, ואביו שתלה את תקוותו האחרונה באותו בן והיתה נפשו קשורה בנפשו נותר ערירי. כשראו תלמידי אותו צדיק מה שאירע, הבינו שרובם לא יוכל לשאת בשורה קשה כזו על מות בנו שבו היתה תלויה כל חיותו. על כן השיתו עצה שבעת שעשה הצדיק את דרכו לשוב לביתו יצאו לקראתו, וכשראה את פניהם סרים וזועפים שאל אותם לפשר הדבר, והמה החלו לבכות ולא יכלו לדבר. הצדיק הפציר בהם עד שסיפרו לו בקול נהי, מה נאמר ומה נדבר, בנד היחיד ברח מן הבית אל הכומר להמיר את דתו ויצא לשמוד. כמובן שהצדיק התעלף על אתר ובקושי השיבו את רוחו, והחל לקונן ולזעוק בקול גדול, עד שנענה ואמר, הלוואי הייתי מתבשר שבני מת הייתי מתנחם עליו, ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך (איוב א, כא), אבל איככה אוכל לשאת בשורה כזאת. אמרו לו תלמידיו, רבינו תנוח דעתך, ח"ו בנד לא השתמד, אלא שלדאבון לב הסתלק מן העולם, ובדברים האלו הניחו את דעתו.

הרי לנו שאותו צדיק, אילו מלכתחילה היה מתבשר על מיתת בנו, היה קשה עליו להיות במדריגה גדולה כל כך לקבל את הצרה באהבה, ואף על פי כן אחר שהתבשר במיתת בנו במקום שמעות השקר שבנו יצא לתרבות רעה, היה בכוחו לשאת את הצרה ולקבלה באהבה. כיוצא בזה גם יעקב אבינו, אילו

וכבר כתב קרוב לזה בדרשות חתם סופר (דרוש ל' סבת תק"ע) לפרש הכתוב (בפרשתן מר, כח) ויצא האחד מאתי ואומר אך טרוף טרוף ולא ראיתיו עד הנה, כי הנה בהיעלם יוסף מעיני יעקב היה חושש שמרפו חיה רעה בדרך, אמנם אחר שנסתלק ממנו זמן רב ולא נגלה לו בחלומו בדרך הבן האהוב להאב הזקן שהנשמה מתגלה אליו בחלומו והוא לא ראהו ולא ידע, על כן שפט יעקב וחזר בו לומר לא טרפו חיה ולא מת, אלא שנמרפה דעתו ונשתגע וחי חשוב כמת נפגע בטירוף הדעת. והיינו דאמר ואומר אך טרוף טרוף שנמרפה דעתו, והראיה שהרי ולא ראיתיו עד הנה שלא נגלה אלי בחלום, עכ"ד.

לדרבנו יש לומר, שהחתם סופר אמר את דבריו כפי הראוי לומר לקהל שומעי לקחו, אולם מי שהיה מסתופף בצל קדשם של רבותינו הצדיקים ז"ע היה יודע שלא בחלום בלבד היו נגלים אליהם נשמות הנפמרים, אלא היו שכיחים אצלם גם בהקיץ, ואילו לא היה יוסף חי, לא היה יוסף זו לאחר מותו מיעקב אביו, והיה בא להשתתף בכל עת בעריכת שולחנותיו המהורים ובתפילותיו ובעסק תורתו.

אלא אדרבה מאחר שהיה ברור ליעקב אבינו שיוסף עדיין חי עלי אדמות, היה מתניירא עליו שמכיון שיש לו בחירה הוא עלול ח"ו להיכשל, שהרי מצינו אפילו ביוחנן כהן גדול ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה ולבסוף נעשה צדוקי (ברכות נ"א, א). ובפרט שראה ברוח קדשו 'ראיתא בישתא קיימא לקבליה' כדברי

ממני כמו שאתה נפרדת ממני כשנכנסתי לחופה. החוויר הרה"ק רבי אליעזר כסיד ונענה ואמר: לעבוד את השי"ת בכזו אכזריות כמו הרב מצאנו איני יכול.

בלפי זקה"ק מצאנו ז"ע לא היה חילוק כלל בין הימים שבהם היה רבי מאיר נתן בחיים חיותו לבין אחר שנפטר מן העולם, שהרי זקה"ק אמר: מאיר נתן שלי בכל הומנים שהיה נוהג לבוא אלי בחיים חיותו, הוא בא אלי גם לאחר פטירתו, ואינו מחסיר שום פעם שהיה דרכו לבוא אלי בחייו. רבי מאיר נתן היה נוהג להתפלל יחד עם אביו דבר יום ביומו שחרית מנחה ומעריב, ולא החסיר מלהשתתף באף שולחן מהשולחנות המהורים שערך זקה"ק. אם כן גם לאחר מותו היה בא בכל עת אל כל התפילות ואל כל עריכת השולחנות המהורים בלי לחסר, אלא שהיה מגיע לשם בלבוש אחר ממה שהיה מגיע בעודו בחיים. וכפי הנראה כדאי היה לו לדרת משמי מעל כדי להסתופף בתפילותיו ובעריכת שולחנותיו המהורים של זקה"ק.

גם עובדא ידענא, שרבי מאיר נתן היה מבין גדול על אתרוגים, ובדרך כלל בימים הסמוכים לחג הסוכות היה זקה"ק נותן לו את האתרוגים שהובאו לפניו שהוא יבחר את ההדר שבהם. באחת השנים אחר שכבר הסתלק רבי מאיר נתן מן העולם, כשהובאו האתרוגים אל זקה"ק, נענה זקה"ק ואמר אל הסוחר שהביא את האתרוגים, תן את האתרוגים למאיר נתן שיחווה דעתו, והחווה לו כמי שעומד לידו. נבהל הסוחר לשמע הדברים, ותוך כדי כך תפס זקה"ק כי רק הוא רואה אותו.

עתה אם גם בנימין יבוא למקום טומאה ויש לחוש שמא תגבר עליו הסמטרא אחרא, בוודאי לא יוכל יעקב לשאת את גודל הצער.

על כן החליט יהודה בדעתו שהוא יישב תחת בנימין עבד במצרים, כי יהודה כבר עברו עליו הרבה נסיונות, והוא היה איש קדוש ולא היה צעיר לימים כל כך, ולכן היה סבור שעליו לא יתיירא יעקב כל כך שמא לא יעמוד בנסיון כפי שיתירא על בנימין. מלבד שגם יהודה ידע איניש בנפשיה שאין הוא צריך להתיירא מכלום, כי כבר הגיע למדרגת 'דמי לי כקאקי חוורדי' (ברכות כ, א), וכוחו לדרת גם לשאול תחתית מבלי להתיירא ולא יזיק לו הדבר מאומה, וכוחו יפה להתמודד גם עם השטן עצמו, אבל על בנימין היה חושש שמא לא יהיה בכוחו להיות רווק בדרך ואינו חוטא, והיה סבור שהוא נסיון גדול יותר מדי עבור בנימין, ולכן מסר יהודה את נפשו להתחלף עמו להיות עבד במצרים תמורתו.

והדבר נרמז בלשונו שאמר, ועתה ישב נא עבדך תחת 'הנער' בהיותו עדיין נער, וסכנה היא עבורו להישאר במצרים, על כן אי אפשר להניחו במצרים בשום אופן, וההכרח שאני אסכן את נפשי ואשב תחתיו עבד לאדוני, והנער בהיותו עדיין נער יעל עם אחיו. כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן אראה ברעה אשר ימצא את אבי, 'רעה' הכוונה על הפגם באות ברית קודש על דרך האמור (לעיל לה, ז) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה', שהמטמא ברית קודש ח"ו באיתתא

התרגום וינתן, לכן היה מתיירא שמא לא יעמוד בנסיון.

בזה יובן היטב לשון יונתן בן עוזיאל בתרגומו 'ואשתמודעה ואמר פרגוד דברי היא לא חיות ברא אכלתיה ולא על יד בני נשא אתקמיל אלא חמי אנא ברוח קודשא דאיתא בישתא קיימא לקבליה, ולפי פשטות הדברים שברוח הקודש נודע ליעקב אבינו שיוסף חי אלא שאשה רעה תעמוד לנגדו, היה לו לומר 'חמי אנא ברוח קודשא דלא חיות ברא אכלתיה וגו' אלא איתא בישתא קיימא לקבליה, ולמה הוזכר 'חמי אנא ברוח קודשא' רק על כך 'דאיתא בישתא קיימא לקבליה'. אולם לפי דרכנו נכון מאד, כי לאותה הידיעה שיוסף הצדיק עדיין חי ולא נהרג, לא היה יעקב צריך להגיע לרוח הקודש, כי זאת ידע גם מבלי רוח הקודש מעצם הדבר שיוסף לא הגיע היום מעולם האמת לדרוש בשלומו, ולרוח הקודש היה צריך רק כדי לדעת דאיתא בישתא קיימא לקבליה.

*

אשר על כן, אם כך היה יעקב דואג ובוכה על יוסף הצדיק, שעליו נאמר (לעיל לה, ג) וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו, וכל מה שלמד משם ועבר מסר לו (רש"י שם), ואף על פי כן היה מתיירא פן לא יעמוד בנסיון, מכל שכן על בנימין שהיה עדיין צעיר לימים ביותר ולא מצינו שיעקב מסר לו את כל מה שלמד משם ועבר, מי יודע מה יעלה בסופו אם יניחווהו במצרים. הרי על נסיונותיו של יוסף מצמער יעקב ובוכה זה כ"ב שנה שח"ו לא יכשל באיתתא בישא, ומה יאמר

ודיבור שיהודי שומע בידוע שעליו לקחת מזה הדיבור מוסר ודרך בעבודת השי"ת. אין צריך לומר שכל דיבור ודיבור שהאדם מוציא מפיו עליו להיזהר שלא יהיה לבטלה, ולא ידבר אלא דברים שיש בהם נפקא מינה לעבודת השי"ת, כי הכל תורה היא, כמו שאמרו חז"ל (עבודה זרה יט, א) שאפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד. לכן גם כשחבירו מדבר אליו בעניני גשמיות, על האדם המשיב לכיון בכל דיבוריו אמירה לגבוה לעבודת השי"ת. אולם ישנה מדריגה גדולה מזו, שגם כשחבירו שהוא איש פשוט מדבר אליו בעניניו, יתבונן הוא בדברים היוצאים מפי חבירו שבוודאי מן השמים הכניסו בפיו דברים הנוגעים לו בעבודת השי"ת, וזו היא מדריגה גדולה ביותר.

מסופר על זקה"ק בעל יימב לב זי"ע, שפעם אחת בפרוס חג הפסח כשהלך ברחוב העיר לאפיית מצות, עבר שם גוי שתופף בתוף כדי שהכל יתאספו סביבו והכריז להם את דבריו מתוך פתק שהיה מוכן לפניו, כפי שהיה נהוג גם בדורות הקרובים אלינו וכך אני זוכר מימי ילדותי בעיר רודניק. שאל זקה"ק את אנשיו מה מכריז הגוי המתופף, והשיבו לו שעוד מעט מתחילים הלימודים בבתי הספר, והלה מכריז שצריכים לרשום את הילדים לבתי הספר, ומודיע גם לבני העיר שעליהם לשמור על העצים לבל יתלעו, ולכן ישניחו לשום על העצים את מין המשיחה וכדומה שהיו נותנים על העצים שלא יתלעו. נענה זקה"ק ואמר: הרי הכוונה בסמיכות שתי אזהרות אלו שעלינו להיזהר באלו בתי ספר אנו

בישא ואינו נוטר ברית הוא בחינת רע, וזהו פן אראה ב'רעה' בבחינת רעה אשר ימצא את אבי, אם יודע לאבי שגם בנימין נפל ח"ו בטומאת ויהי ער בכור יהודה רע'.

*

עד הנה היו דברינו בכיבור כוונת יהודה מצד דיבוריו אל יוסף, אולם בנוסף לכך היתה רצופה בכוונתו גם תפילה ותחינה כלפי שמיא. דהנה המתבונן יראה שהשכמים הקדושים בכל מקרה שאירע להם היו מפשפשים במעשיהם ומתבוננים על מה עשה ה' ככה ומדוע באו עליהם צרות גדולות כל כך, כמו שנאמר (לעיל מב, כח) מה זאת עשה אלקים לנו. והיו מתוודים ומתאוננים על חטאייהם, כמו שנאמר (שם כא-כב) ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת, ויען ראובן אותם לאמר הלוא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש. כן גם עתה כשראה יהודה שהתעוללו עליהם על דבר הכסף המושב באמתחותיהם, ושוב העלילו עליהם על דבר הגביע הנמצא באמתחת בנימין, התבונן בדעתו באיזה חטא חטא שבנינו התגוללה עליו מדה כנגד מדה הצרה הזאת.

אבן ידוע מה שמבואר בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשת וזאת הברכה, אות כה; ועיין בעש"ט עה"ת, פרשת בראשית, אות קא-קכ) ובשאר ספרים הקדושים, שישנה השגחה פרטית על כל דבר הנשמע באוזני האדם, וכל דיבור

אין בו משום גילוי, כמאן כי האי תנא דתניא רבי אליעזר אומר אוכל אדם ענבים ותאנים בלילה ואינו חושש, משום שנאמר (תהלים קטז, ו) שומר פתאים ה'. וכתבו שם התוספות (ד"ה פי תאנה) וזה לשונם: והא דאמרינן בפרק קמא דחולין (ט, א) ראה צפור מנקר בתאנה חוששין שמא במקום נקב נקר ואסור, שאני התם דאיכא ריעותא דניקורא, עב"ל. ולכאורה תמוה הרי אנו רואין שהציפור מנקר ואמאי הוי ריעותא לחוש שמא במקום נקב נקר, ומה סברא היא לחלק בין חסרון הבא מצד הניקור לבין חסרון הבא מצד העדר העוקץ, הרי בשניהם החשש שווה שמא מעם ממנה נחש, ולמה יש לחוש לניקור יותר ממה שיש לחוש לפי תאנה, והמפרשים כבר האריכו בזה (עין שו"ת משיב דבר, חלק ד סימן עח).

אלא דהנה טעם היותר שהתירו בפי תאנה פירשו בנמרא שם שהוא משום שומר פתאים ה', והיינו שהוטל השמירה על הצומח עבור האדם, והנה באתר פנים לא קיימא השמירה וההשגחה כל כך. ולכן כל תאנה שיש בה ניקור כיון שהיא חסרה, שוב מוטל עלינו לחוש שמא שלט בה הנחש, אבל אם התאנה שלימה אלא שנימל עוקצה, כיון שאין בה חסרון אלא מצד הפסולת שבה אין צריך לחוש שמא היתה לנחש שלימה עליה, עב"ד.

מדבריו למדנו, שכל עוד שאדם הוא שלם בבחינת (דברים יח, ג) תמים תהיה עם ה' אלקיך, אי אפשר לכוחות הרע לשלוט בו ולהזיקו. והנוטר ברית הוא הנקרא 'תמים', כמו שאמר הקב"ה לאברהם אבינו בשעה שצוהו

מכניסים את בנינו, ובכך לשמור על כרם בית ישראל לכל תאכלנו התולעת, שהתולעים לא יכנסו בנטיעות הרכות של בני ישראל. לאחר מכן אמר דרשה שלימה בסעודה שלישית על אודות דברי המתופף הגוי ששמעם כלכתו ברחוב. לפי שזוקה"ק הבין שמאחר שמן השמים הביאו את הדברים לאוניו, בוודאי דבר זה הוא העומד עתה על הפרק להשגיח על צעירי הצאן שלא תיכנס בהם תולעת המרקבת ח"ו.

והנה נודע, שכל הצרות הבאות על בני ישראל הוא מחמת העדר הקדושה רח"ל. כשיהודי נוטר ברית ואינו פוגם באות ברית קודש, אזי יש עליו צלם אלקים ומתקיים בו הכתוב (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ואז אי אפשר שתאונה אליו רעה, לפי שכל המזיקין והקליפות מתייראים מפני צלם אלקים, וכל עוד שלא נפגמה הקומה השלימה של האדם ולא נפגם ברית קודש, אין מציאות בעולם שיוכלו לעשות לו מאומה. אולם אם ח"ו האדם חוטא ופוגם בקדושת ישראל, במחשבות רעות, בעין רואה ולב חומד וכלי מעשה גומרין, והוא הולך אחר שרירות לבו, הוא נעשה הפקר.

*

זקנה"ק זי"ע בישמח משה (פרשת לך, ד"ה יהי אברם) כתב דבר חידוש, שעל דבר שלם אי אפשר שישלום דבר הזקן, והביא ראיה ממה שאמרו בנמרא (עבודה זרה ל, ב), אמר רב חייה בר אשי אמר שמואל, פי תאנה [כשתולשין אותה נעשה לה פה קצר במקום עוקצה, רש"י],

דבר זה הוא הגורם לכל מדווי הדור ולכל ריבוי הצרות הבאות עלינו בעשרות השנים האחרונות, מה נאמר ומה נדבר, הרי אנו רואים לנגד עינינו שאין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבירו, רבים מכני ישראל הם מחוסרי פרנסה, ואלפי רבבות ישראל נתונים בסכנה גדולה. אין דברינו עתה אודות החורבן שבא עלינו מדיו של אותו רשע ימ"ש, אלא על השנים שלאחר החורבן, עדיין רבבות אלפי ישראל נמצאים בצרה ובצוקה בכמה וכמה מדינות, ואפילו במדינות הנחשבות למקומות שטוב לבני ישראל לדור בהם, רבו כמו רבו בהם כמה צרות, אסונות ותאונות דרכים, אשר ממש כמעט אין בית אשר אין שם מת רח"ל. בני אדם מתייראים לצאת בלילה החוצה ומתייראים גם לשבת בבית.

בכל זאת אין אנו מרגישים בכך, כפי שכבר אמרו חז"ל (שבת יג, ב) אין שומה נפגע, ובני אדם רבוב סכלותם שקועים להרבות הון וכל מעיינם הוא אך בכסף, עד שאינם נותנים לב להתבונן מהו מצבם ואיך העולם נראה. בני אדם יוצאים לדרך ואינם יודעים אם יגיעו למחוז חפצם; הם יוצאים החוצה אל הרחוב ואינם יודעים אם ישונו לביתם, ומניחים את נשותיהם בבתיהם כשהן בוכות ומסתכלות בעד החלון בראגה מי יודע אם יזכו לחזור ולראות את בעליהן בבית. וכי היה מצב כזה מימות אדם הראשון עד היום, הרי אפילו בומנים הקשים ביותר בדורות עברו היה יכול יהודי בודד לגור בין עשרת אלפי גויים שיכורים או יותר, ואיש לא פגע בו לרעה. גם כשמפעם לפעם גורשו בני

על המילה (בראשית יז, א-ב), התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני ובינך. לכן כל עוד שהאדם הוא שלם ותמים ויש עליו צלם אלקים אין לנחש הקדמוני ולכוחות הטומאה שליטה עליו, כי אין להם שליטה על דבר שלם. אבל אם ח"ו נפגם האדם לפי שפגם בברית קודש ובקדושת ישראל, שוב יש לטומאה מקום פתוח להיכנס אליו ויש לכוחות הרע שליטה עליו, כמו שאמרו חז"ל (בבא בתרא מז, א) הוא שטמן הוא יצר הרע הוא מלאך המות, יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה.

זו היא דרכה של הטומאה, כשהיא רוצה ח"ו להתגבר, הדבר הראשון שהיא עושה הוא להסיר בני אדם מקדושת ישראל, וכך תהא לה שליטה עליהם. בכל פעם שרצונה להרע לאדם ולהמיט עליו אסון, התחלת הדבר היא בכך שתביאהו לידי פגם ח"ו להסירו מקדושת ישראל. כפי שנוכל להתבונן גם מחטא עין הדעת, בשעה שבא הנחש לפתות את חוה לאכול מעץ הדעת ולגרום מיתה לאדם הראשון, ראשית דבר עמד עליה להחמיאה, כמו שדרשו חז"ל (שבת קמו, א וברש"י שם) על הפסוק (בראשית ג, יג) הנחש השיאני, מלמד שבא עליה. כי כל עוד שלא בא עליה והמיל בה זוהמא, לא היתה לו שליטה עליה ולא היה יכול להביאה לידי מיתה, ועל ידי כך שהסירה מן הקדושה שוב היתה לו שליטה עליה. וזה הדבר נראה בחוש שכל אלה הצדיקים שהיו מושלים ביצרם לא היתה לסטרא אחרא שום שליטה עליהם.

הגויים ופורקי העול, ועיינינו יוצאות עד שאנו זוכים לראות ילד שנזכה לראות ממנו קצת נחת יהודית, וכמה קשה הדבר שיזכה האדם לראות את נכדיו יהודים כשרים ולא יצאו לתרבות רעה.

צרות אלו משיגות אותנו בכל העולם כולו. יש ויכוח בין בני אדם, הללו אומרים שמדינה פלונית גרועה יותר והללו אומרים שמדינה פלונית גרועה יותר, וכל אחד רוצה למלט נפשו למדינה שאין המצב שם גרוע כל כך. כן יש מחלוקת שלימה אם בארץ ישראל המצב גרוע יותר או שבאמריקה המצב גרוע יותר, אולם היוכוח הוא רק באיזה מקום גרוע יותר, ואין המדובר כלל אם יש מקום בעולם שטוב להיות בו, הרי אנו ממש בכחינת נשיתי טובה (איכה ג, יז), אין שום מקום שבו נראה טובה בעוונותינו הרבים.

*

כל זאת באה עלינו, אחר שהסמרא אחרא נמלה מבני ישראל את הקדושה ואבד מהם צלם אלקים, והחלו ללכת בעינים פקוחות לתור אחר מראה עיניהם ושרירות לבם, והיא שהביאתם לידי חורבן. היא שהביאה לידי כך שמקצתם מובלים אל המשרפות, קצתם חולים וקצתם נהרגים בתאונות דרכים. אדם נוהג במכוניתו ורואה ראייה אסורה בעד החלון, ועובר על 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', ומיד קורה עמו אסון. דברים אלו הם ברורים כשמש והמה גלויים וידועים לפני השי"ת.

על כן אמרו חז"ל (ברכות כט, ב), אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה רב

ישראל ממקומות מושבותיהם, בכל זאת אחר זמן קצר כבר שבו למעמדם הראשון להיות ברום המעלות. כשנתגרשו בני ישראל מארץ ספרד היה להם עושר גדול ולקחו עמם אוצרות זהב וכסף, ובכל מקום שהגיעו נעשו תיכף שרים וקרובים למלכות. כך כל הגזירות הקשות שבאו על בני ישראל נמשכו שנה שנתיים או שלש בלבד ולאחר מכן היתה הרווחה. אולם הנעשה בדור הזה, אשר בבוקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בוקר (דברים כה, טו), מקווים תמיד שיהיה יותר טוב והנה חושך, צרות מבית וצרות מבחוץ, לא היה מעולם.

הרבה בני אדם סבורים שטוב להם, והעיקר בעיניהם שיהא להם בשר לשובע, ובכך הם מסתפקים ואינם מתבוננים שחיהם אינם חיים. הם עובדים עבודת פרך בין הגויים השחורים, ואת אותן העבודות הבזויות אשר הגויים הלכנים אינם רוצים לעשות צריכים היהודים לעשות יחד עם השחורים, והם עוד שמחים על עבודה זו שנודמנה בידם. כן אפילו מי שיש בידו קצת כסף עדיין לעני ייחשב, וגם העשירים אינם עשירים באמת. מי שזוכר איך היה העולם נראה לפני כששים או כשבעים שנה יבין נכוחה שכלל ישראל נמצא כיום בעת צרה אשר כמוה לא נהייתה. כך עובר עוד יום ועוד יום, כשבכל עת נשמע אסון מכאן ואסון מכאן, רחמנא ליצלן, ואין שואל ואין דורש.

דברים אלה הם כלפי מצב הדור בגשמיות, ומי מדבר אודות מצב הדור ברוחניות, דור שרכבו בו

הנבראים, כמו שנאמר (בראשית א, כח) ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ, לפי שכל הנבראים יראים מאדם שיש על פניו צלם אלקים. אבל אם ח"ו נעדר ממנו צלם אלקים אזי כל הנבראים שולטים בו, הוא נוסע ונתקל בעץ וכדומה, ה' ישמרנו. בני אדם אינם משכילים להבין והם לומדים מדרכי הגויים לתלות את תאונות הדרכים במקרה, אבל באמת הגורם לתאונה היה שראה ראייה אסורה או שנכנסה בלבו מחשבת עבירה, ותיכף ומיד הוא כנברא קטילא.

הדבר נרמז בגמרא (קידושין לט, ב; חולין קמב, א), רבי יעקב אומר, אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה, שאין תחיית המתים תלויה בה. בכבוד אב ואם כתיב (דברים ה, טז) למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב (דברים כב, ז) למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גזולות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה, אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ולמען יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך. ומקשה הש"ס, ודלמא לאו הכי הוה. ומתריץ, רבי יעקב מעשה חזא. ודלמא מהרהר בעבירה הוה, מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ודלמא מהרהר בעבודת כוכבים הוה וכו', איהו נמי הכי קאמר אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי עלמא, אמאי לא אגין מצוות עליה כי היכי דלא לייתי לידי הרהור, ע"כ. הרי לפנינו שבכח הרהור עבירה להפיל את האדם ולהמיתו על אתר.

סלא חסידא, לא תרתח ולא תחמי, לא תרוי ולא תחמי, וכשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא, מאי המלך בקונך וצא, אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפלת הדרך. ויש להבין מהו 'המלך בקונך'. אכן הכוונה שהאדם היוצא לרחובה של עיר עליו לקשר עצמו בהש"ת, כי כשהוא דבוק בהש"ת אי אפשר שיבוא לידי עבירה, כמו שאמרו חז"ל (שבת נו, א) על דוד המלך ע"ה שנאמר בו (שמואל א יח, יד) ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו', אפשר חמא בא לידו ושכינה עמו.

יהודי המבקש לצאת לדרך עליו להימלך תחילה בקונן, אם יש בכוחו להתדבק בהש"ת עד שלא יבוא לידי עבירה, ויתקיים בו הכתוב (תהלים קיט, לו) העבר עיני מראות שוא, שלא יראו עיניו את השוא, וכפי שפירש זקה"ק מצאנו זי"ע, 'העבר שוא מנגד עיני' לא נאמר, אלא 'העבר עיני מראות שוא', שגם אם יהיה השוא לפניו לא יראוהו עיניו, ואם הוא יודע בעצמו שגם בלכתו בחוצות לא יראו עיניו דבר איסור ולא יבוא לידי הרהור עבירה, הוא רשאי לצאת. אבל אם אינו יודע בנפשו שיש בכוחו להיזהר לא ייצא, שהרי הוא מכניס את עצמו לסכנה, כמו שאמרו בגמרא (ברכות לג, א) לא הערוד ממית אלא החמא ממית, הערוד אינו יכול להמית את מי שלא חמא ולא טימא ברית קודש, שהרי אפילו על פרי שלם אין הנחש שולט, כדברי זקה"ק בישמח משה, אבל מי שחמא נעשה הפקר ויכולים נחשים ועקרבים להתקרב אליו.

הקב"ה ברא את האדם בראשית יצירתו שהוא ישלום על כל

ואמר זקה"ק, ראיתי איך שד ערום לוחש דבר לאזניו, ואילו לא היה טיפש והיה אומר לי מה שאמרה לו אולי הייתי יכול להצילו. והדברים מבהילים לרעיון. ובאמת כבר מצינו דברים אלה בחז"ל, כמו שאמרו (פסחים קיא, א) שלשה אין ממצעין ואין מתמצעין וכו'.

ומה נואלו אלו אשר בסכלותם מלעינים על דברי חכמים, כי תורתנו הקדושה אמת וכל דברי חכמים אמת, ומי שהסתופף בצלם של צדיקים יודע כי יש דין ויש דיין והעולם אינו הפקר. לא המכוניות והתאונות הן שהורגות, אלא החטא הוא שהורג, התאונות ודומיהן אינן אלא המקל שעמם מכים, ואם לא במקל זה ישנו מקל אחר, והרבה דרכים יש לקליפה להמית בני אדם.

על כן יהודי ההולך היום ברחוב עליו לקיים בעצמו 'כשאתה יוצא לדרך הימלך בקונך וצא'. כבר הרבה פעמים ביקשתי שבכל פעם שאברך וכל שכן בחור צריך לנסוע לאיזה מקום, לא יסע בלי גמרא קטנה או ספר פתוח לפניו. וכבר מלפני כעשרים שנים באו כמה עמי הארצות אלי בטענה שאסור ללמוד תורה בדרך מחשש שאסור ללמוד תורה כנגד ערוה שנאמר (דברים כג, טו) ולא יראה כך ערות דבר. אולם דבריהם הם דברי בורות, כי מלבד שהלכה פסוקה היא (שבת קג, א) דלגבי ערוה כתיב ולא יראה כך ערות דבר, דיבור הוא דאסור הרהור מותר, ולא דמי לצואה שגם הרהור אסור מדין (דברים כג, טו) והיה מחניך קדוש. יתר על כן הרי אפילו בבית הכסא איתא בספר חסידים (סימן כה, הובא

*

כבר אמרו חז"ל (סנהדרין לה, ב) אין חיה רעה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לה כבהמה, הרי שכל עוד שהאדם יש עליו צלם אלקים אין שום בריה יכולה להתקרב אליו, ואך כשהוא חומא ונרמה כחיה, כל מיני חיות רעות שולטין בו, ובכללם גם השדים והמוזיקים שגם הם נקראים חיות, כמו שפירש רש"י בפסוק (בראשית ו, יט) מכל החי, אפילו שדים. הרי שהשדים הם בכלל 'חי', וכמה שדים וקליפות רח"ל שולטות בעולם כפי שעיינינו רואות.

כששב פעם זקה"ק מגארליץ זי"ע מהעיר וויען הגיד לאביו זקה"ק מציאנו זי"ע: אבי, איני יודע, הייתי בעיר וויען וראיתי דבר פלא, בכל פעם שהולכים ברחוב רואים שהוא מלא תמיד בבני אדם, ואילו כשנכנסים לתוך הבתים רואים שגם הבתים מלאי אדם. והדבר תמוה, אם כל בני האדם יושבים בבתיהם איך הרחוב מלא באנשים, לכן הגני סבור שהרחוב מלא בשדים. הסכים עמו זקה"ק מציאנו באמרו כי אכן בוודאי כך הוא כפי שהוא אומר. וזהו חידוש נפלא.

לזקה"ק מגארליץ זי"ע היה משמש איש גבה קומה שנלווה אליו במסעו אל העיר וויען, ובעת לכתם ברחוב העיר חלפה על ידם אשה לבושה בפריצות ולחשה דבר באזני אותו משמש שכבר לא היה צעיר לימים. אמר לו זקה"ק לאותו משמש, אמור לי מה שאמרה לך. מיאן הלה והיה בוש לגלות. הפציר בו זקה"ק שיגלה לו ולא הסכים. למחר נפטר אותו משמש לבית עולמו.

לא נשמר כראוי מהרהור. עלינו לקיים בעצמנו 'הימלך בקונך וצא', כי לולא הדבקות בהשי"ת סכנה גדולה היא בלי ספק לצאת לדרך.

*

מלפנים בישראל היו עיירות שהיו דרים בהן עשרת אלפים או עשרים אלף יהודים, ואך פעם בשנה או פעם בשנתיים באה שמועה לא טובה על אחד שנהרג או שמת מיתה חטופה, ונעשה רעש גדול בכל המדינה. כל מדינת גליצא רעשה, הכל שחו בחרדה ובעגמת נפש על הצרה שאירעה, כל אחד דיבר עם רעהו, השמעת מה קרה שנהרג יהודי בכאכניא או בקראקא, ובמשך שבועות וחדשים היתה כל שיחתם על אודות אותו איש צעיר שנהרג רח"ל, ואפילו תינוקות של בית רבן היה כל שיחם ושיגם על אודות האסון שאירע, ושבועות ארוכים לא היו בני אדם יכולים לאכול מרוב הצער. ואילו בימינו מה נאמר, הן היום נכנס גוי כושי ודקדק יהודי בבית המדרש, ולראבון הלב רובם ככולם הולכים הלאה כאילו לא אירע דבר, אם מת מת, אם שדרו שדרו, לאף אחד לא איכפת כלום, הרי נימלה מאתנו כל הרעת האנושית.

יש קונטרס מרכינו מהרה"ל (עיין מבוא והוספות לספרי מהרה"ל עמ' רח), על דבר אשר היתה בימים ההם אומה בשם 'הוסן' [בני חושים] שהיו רשעים ושודדים, ויצאה שמועה שהם באים אל עירו של מהרה"ל לעשות ח"ו פרעות ביהודים. וביום השבת אחר הצהריים הלכו יהודים לטייל על שפת נהר הדונא, ועברו שם גויים וקראו לעברם שה'הוסן'

במג"א סימן פה סק"ד) שמי שנמצא בבית הכסא ועולה ח"ו בלבו מחשבת עריות ואינו יכול להשית עצה, טוב יותר שיהרהר בדברי תורה ובלבד שלא יהרהר במחשבות אסורות, לפי שמחשבת טומאה הוא הדבר הנרוע מכל.

ואולי יש לתת מעם למה שהתיר להרהר בדברי תורה כדי שלא יבוא להרהר בעבירה, לפי שיש בכך חשש פיקוח נפש, כנודע מדברי האר"י הקדוש ורבתינו תלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע (עיין בעש"ט עה"ה, פרשת לך, אות יא, ובמקור מים חיים שם), שכשעולה ח"ו על לב האדם מחשבת עבודה זרה יידע שנגזרה עליו מיתה, וכשעולה על לבו מחשבת עריות יידע שדנים אותו למעלה. והמעם, לפי שולוא המחשבה הרעה הנכנסת בקרבו אי אפשר להביא עליו עונש, ואם נגזר עליו עונש בהכרח שיכנסו בלבו מחשבות רעות. נמצא שההרהור במחשבת עבירה הוא בגדר פיקוח נפש, ואלו המחשבות הרעות העולות בלבו באות עליו לטמאותו ורוצות להרגו ולפתוח פתח לכל מיני מרעין בישין ולכל מיני קליפות וטומאות להרע לו, ולכן מחשש פיקוח נפש הותר לו למלט את נפשו בהרהורי תורה.

הנוסע בדרכים אם כי אכן אי אפשר לו לומר תהלים, שהרי דיבור אסור כנגד ערוה, מכל מקום עליו להחזיק בידו ספר, אם 'חק לישראל', אם גמרא או משנה ברורה, ואם שבט מוסר, שאותם לכל הפחות יקח עמו. ועדיין הצרה עומדת בעינה לגבי הנהג שאינו יכול ללמוד בעת נסיעתו, ואכן חלק גדול מן האסונות והצרות נובעים מכך שהנהג

שמחים בכך וטוב להם, עד שלא היו מסכימים להתחלף עם הדור הקודם.

כל זאת לבד מן הצרות שישנם בפרנסות בני ישראל. כמו כן נעשה העולם מקולל, עד שאפילו ריבוי ילדים שהיה נחשב בדורות עברו לברכה, וזכות היתה לאדם שזכה לראות נחת מילדיו ונכדיו, נחשב בעיני רשעי זמנינו לצרה ועל כן מסתפקים הללו בשני בנים, בתואנה שכיום הנשים סובלות מעצבנות או שגוען ל"ע, וכך מתנהל הכל. אין כל זאת אלא מכח עצת הטומאה.

כל עוד שבני ישראל התנהגו בקדושה, והשי"ת היה בעזרם של בני ישראל שיהיה להם בית קדוש, האיש היה מתנהג בקדושה בכל תהלוכותיו, והאשה היתה מגדלת את בניה בקדושה, ומחנכת אותם לשמור את עיניהם ואת מחשבותיהם, היה השי"ת בעזרם והכל הלך כשורה. אולם מני אז שהחלו ללכת אחר הטומאה, להקל ראש באיסורי עריות, תחילה החלו להקל באיסורי ממזרות עד שבאו לידי היתר אשת איש, ונעשה הכל הפקר להתיר כל איסורי עריות, עד שנעשה הדור גרוע יותר מדור המבול, והכל נעשה הפקר גמור בחטאים מאוסים ומשוקצים - אזי כיון שנעשה הכל מותר וכל ימיהם שקועים בטומאה, שוב יש בכח הסמרא אחרא לעשות עם הדור כרצונה, ואנו מסורים כצאן למבח יובל להרוג ולאבד למכה ולחרפה, ואין שואל ואין דורש ואין מבקש.

*

מצינו בגמרא (סוטה יא, ב) שבשעה שפרעה הרשע קרא אל המילדות העבריות וציוה עליהן (שמות א,

באים, והיה שם יהודי אחד רך לבב שמרוב כהלה קפץ אל תוך הנהר ונטבע רח"ל. ועל אותו הדבר גזר מהרי"ל תענית שלשה ימים ושלשה לילות רצופים שהיו אסורים גם כנעילת הסנדל כמו ביום הכיפורים, והורה שיתענו בו אנשים ונשים, וגם מעוברות ומיניקות, ואנשים פחותים מבני עשרים יתקנו להם עינויים כפי כוחם, ואם יהיה מי שיכבד עליו התענית ביום ב' וביום ג' יתנהג כמו ביום הכיפורים, וציוה שגם יונקי שדים יתאחרו מלינק שעה מן הזמן שרגילים לינוק בכל יום. ותיקן להתפלל בימים אלו את כל הסליחות והפיוטים כמו ביום הכיפורים, עד שריחם עליהם השי"ת והציל את בני ישראל מיד מבקשי נפשם וחיו בשלום ובהשקט.

הרי לפנינו עד כמה הרעישו רבותינו הקדמונים על יהודי אחד שמת, ומה נאמר ומה נדבר בימינו אלה, הרי אי אפשר לומר ואסור לנו לקטרג, באים עלינו עוד צרות ועוד צרות, ואף על פי כן אין איש שם על לב, עולם כמנהגו נוהג, וממשיכים לזלול ולסבוא ולהתהולל כאילו לא היה, אין זאת כי אם מפני שאין שומה נפגע. ובאמת הגורם לכך הוא מפני שכבר התרגלנו ונעשה הדבר כמנהג שבכל יום צריך להרוג ולדקור, לירות ולחנוק ח"ו בבני ישראל, ובכל יום צריכים בני אדם למות מתאונות דרכים, מתאונות ממוסים או מיריות של ערבים, וכך מתנהלים היום החיים. והחיים הללו עוד נחשבים בעינינו כ'חיים טובים', כסברינו שהעולם היום טוב לחיות בו הרבה יותר ממה שהיה בדורות עברו, שהרי יש היום הרבה לאכול. הרבה בני אדם עובדים כסוס וזוללים כבהמה והם

ולשרוף את בני ישראל כפי שעשה אותו רשע. הרי גם אם תאי גזים לא היה להם, היו יכולים לעשות כפי שעשו הנאצים, שעל אף שתאי הגזים לא הכילו כי אם י"ח אלף איש, היו שורפים שלשים אלף איש מדי יום והמיתו את השאר ביריות ובשריפה, האם היו חסרים במצרים קשתות ורמחים להרוג בהם. אלא שבהיות שבני ישראל נשמרו בדרכי הקדושה, לא היתה לטומאה שליטה עליהם לכלותם.

בני ישראל היו רד"ו שנה במצרים כשהם לורא בעיני המצריים, כמו שנאמר (שמות א, יב) ויקצו מפני בני ישראל, שקצו בחייהם מפניהם (רש"י שם), ואף על פי כן לא עמדו עליהם לכלותם. כי בהיות שנשות ישראל עמדו בקדושתן, כמו שאמרו חז"ל (סוטה יא, ב) בזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים, ובהיות שבני ישראל על אף שהיו עובדי עבודה זרה לא נמאאו בעריות, לא התערבו עם המצריים, ושמרו על עיניהם, כמו שהעיד עליהם הכתוב (שיר השירים ד, יב) גן נעול אחותי כלה, בהיות שלא טמאו ברית קודש, לא היה כח המצריים להורגם. הללו היו יכולים להכותם ולגזור עליהם גזירות קשות, אולם כליה לא היה ביכלתם לגזור עליהם, תאי גזים לא היו שם, גם מוסד האו"ם שבו מתאספים כל האומות נגד בני ישראל לא היה שם, וגם מה שקורה היום ברוסיה לא היה שם. במצרים הרי ניתן להם יום השבת למנוחה על פי בקשת משה, כפי שתקנו בתפילה 'שמח משה במתנת חלקו' (עיין מור או"ח סימן רפא בשם מדרש), ומשה למד עמהם בספר איוב (עיין שמות רבה ה, יח).

בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמיתן אותו, שפרעה תבע את המילדות לדבר עבירה ולא נתבעו. והדבר פלאי, הרי יוכבד כבר היתה אשה זקנה מאד בת ק"ל שנה (סוטה יב, א), ואיך בשעה כזאת שהוא רוצה לפעול דבר גדול להמית את כל ילדי בני ישראל לא עלה ברעיונו של אותו רשע טמא דבר אחר מלבד לתבעה לדבר עבירה. אלא שאותו רשע ימ"ש ידע כי אם לא יעלה בידו להתיר עריות, לא יתכן שיצליח להפיק את זממו להמית את ילדי בני ישראל, וגם אם יעשה כל מצדקי שבעולם ויכנס את כל מלכי מזרח ומערב לא יעלה הדבר בידו. לכן אם הוא רוצה להצליח אין לפניו ברירה מלבד לתובען לדבר עבירה, ואם יוכבד ומרים ישמעו לו ח"ו, ויתקיים בהם מה שאמרו עליהם אומות העולם (שיר השירים רבה ה, כד) אם בגופן שלטו בנשותיהן לא כל שכן, יהא בכוחו להמית את הבנים. אבל מכיון אשר ולא עשו כאשר דבר אליהן פרעה מלך מצרים, בדבר זה עצמו ותחינה את הילדים, ולא עלה בידו לכבוע את זממו.

בך היה בכוחם של בני ישראל לעמוד רד"ו שנה במצרים ולהתקיים, ועל אף שאכן עבדו עמהם בפרך, בכל זאת לא עשו עמהם כלה כפי שהיה בדעתו של אותו רשע ימ"ש לעשות בימינו 'די ענדע פון יודענמוס' [סוף ליהודים] עפ"ל. במצרים לא היה מחנה אושוויץ וגם תאי גזים לא היו שם. ולכאורה הרי המצריים רצו לכלות את בני ישראל, ומדוע לא הציעו גם הם 'פתרון סופי' כפי שהציעו הנאצים, וכי לא היו להם חרבות וקרדומות ושאר כלי משחית להרוג

שבאומות, אף על פי כן התקיים בהם דבר הכתוב (תהלים קכא, ד) הגה לא יגום ולא יישן שומר ישראל, ועל אף כל הצרות לא הניח השי"ת את מצרים לעשות ח"ו כלה בבית יעקב, ואדרבה הם הניחו לבני ישראל לשמור תורה ומצוות ולשמור שבתות וימים טובים, ונתנו להם לחם לשובע.

במצרים לא מצינו שהיו בני ישראל רעבים ללחם ואפילו בשר היה להם, כמו שאמרו בני ישראל במדבר (שמות טו, ג) מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיד הבשר באכלנו לחם לשובע, הרי שהיה להם כל צרכם, אלא שהיו צריכים לעבוד. מסופקני אם במצרים עבדו קשה כל כך כפי שהודים עובדים היום במקומות העבודה, וגם מסופקני אם כל כך הרבה אנשים התעלפו באמצע העבודה כפי שמתעלפים היום בני-יארק מכובד העבודה, וגם איני יודע אם היו שכחים שם התקפות לב כמו שהם שכחים היום.

הרי בני ישראל ירדו למצרים כשהם שבעים נפש, ואותם שבעים נפש על אף העבודה הקשה פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד (שמות א, ז), עד שלאחר רד"ו שנה יצאו ממצרים שש מאות אלף איש הגברים לבד מנשים ומן. ובתרגום יונתן איתא (שמות יב, לו) שהיה לכל אחד מישראל חמשה טף, נמצא לפי זה שמשבעים נפש יצאו כשלוש מליון נפש. ואילו בימינו אלה בני ישראל פוחתים והולכים ירידה אחר ירידה ומתמעטים מיום ליום. בארץ ישראל מנסים להביא עולים חדשים

אולם למצב נורא כזה כפי שאנו נמצאים בו היום, שהערביים ימ"ש רוצים לעקור את הכל, וכל הגויים והרשעים מונענים בראשם ומסכימים אליהם, לא הגיעו בני ישראל אפילו בשנות החורבן. כשנתכונן על מצבינו כנגד מצבם של בני ישראל בארץ מצרים, נזכח לראות שבמצרים היה 'גן עדן' לעומת הגלות כיום הזה. הרי אנו רואים שבני ישראל בהיותם במדבר היה רצונם לחזור מצרימה, ואמרו (במדבר יא, ה) זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינם את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים. מצרים לא היתה 'מוסקבא' ולא שלחו משם ל'סיביר'. במצרים נחו בני ישראל בשבת מעבודתם הקשה והניחו להם לעסוק בתורה, ושבת לוי לא עבדו במצרים כלל אלא נתנו להם את חוקם מבלי שיעבדו כלל. ומצינו שמשה רבינו ע"ה הסתובב במצרים חפשי ואמר לפרעה את כל אשר היה בלבבו מבלי שפרעה יוכל לעשות לו כלום. ועד שהודיע משה רבינו לפרעה שהקב"ה עתיד להביא עליו את מכת בכורות, היה פרעה נוהג בו כבוד והתחנן וככה לפניו, כמו שנאמר (שמות יא, ג) גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם.

ברוסיא בימינו אין עושים שמחת נישואין יהודית בפרהסיא מבלי מורא, כפי שמצינו בעמרם שעשה ליקוחין ביוכבד אשתו, והיתה שם שמחה גדולה שהיה אהרן מרקד לפניהם כמסופר בדברי חז"ל (סוטה יב, א). כל זאת על אף שבני ישראל היו נמצאים בימים ההם בין האומה המצרית שהיא אומה פראית מיבשת אפריקא מן הגרועים

אביו שבשמים, הנני רואה שבאה עלי צרה אחר צרה וחושדים בי שגנבתי את הגביע ונדרש ממני למסור את בנימין, הרי שכפי הנראה חטא בא לידי, ומעתה כי איך אעלה אל אבי שבשמים והנעדר איננו אתי, כלומר בשעה שימי הנערות אינם אתי כי פגמתי בחטאת נעורים. הן עתה נוכחתי לראות שביליתי את ימי נעורי בתוהו והנני חוטא ופושע, ולא התנהגתי כפי שראוי ליהודי להתנהג. פן אראה ברע - בכחינת 'רע' - אשר ימצא את אבי, שבמעשי גרמתי בחינת 'רע' לאבי שבשמים.

ויתכן עוד שהיתה כוונת יהודה בוידויו זה להתוודות גם על מעשה תמר, כפי שהודה באותה שעה ואמר (בראשית לח, כו) צדקה ממני, וכמבואר בגמרא (עין סוטה ז, ב) בוהר הקדוש ובכל הספרים הקדושים. אלה היו דברי יהודה בדברים הנשמעים בב' פנים, הן כלפי יוסף והן כלפי אביו שבשמים.

*

כששמע יוסף הצדיק את קול תחינת יהודה לפני הקב"ה, נתן יוסף אל לבו, שלאמיתו של דבר עליו הדבר מוטל להתוודות על דברים אלה, שהרי מצינו ביוסף הצדיק שנאמר בו (בראשית מט, כד) ותשב באיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו, והגם שכל דברים אלו הם מסתרי התורה הקדושה, מכל מקום הרי חז"ל (סוטה לו, ב) דרשו בזה מה שדרשו, וכן אמרו בגמרא (שם) על הפסוק (בראשית מט, יא) ויבוא יוסף הביתה לעשות מלאכתו, לעשות צרכיו נכנס. על כן כששמע יוסף את דברי יהודה הבין שאם סיכב הקב"ה שישמעו אזונו דברים אלו בידוע

מארבע כנפות הארץ, אך ללא הועיל, וכך הוא מצב הדברים בכל העולם כולו. כי בעת שמתקיים ח"ו הכתוב (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, אזי בסופו של דבר מתקיים (ויקרא כו, לח) ואבדתם בגויים רח"ל. על כך ידאב הלב כי בני אדם אינם מתכווננים לחשב חשבוננו של עולם איך אנו נראים.

*

באור אלה הדברים נתנה ראש ונשוכה לפרשתנו. שכאשר ראה יהודה שמעלילים עליהם שגנבו את הגביע אשר ישתה בו יוסף, פשפש יהודה במעשיו ברוב קדושתו, כדרכם של צדיקים קדושי עליונים שתדיר חשדו בעצמם וחששו שמה נכשלו באיזה חטא. וכשהתכוון יהודה מה אירע עמו, היה סבור שכפי הנראה בלכתו במצרים בדרך הארוכה שעבר בה, נכשל בעין רואה ובלב חומד, ומי יודע שמה באה לידו עבירה בשגגה. וממה שנחשד שהוא גנב את הגביע, הדברים מוכיחים שכפי הנראה אכן נכשל בגניבת ניצוצי הקדושה ח"ו להיות משוחטי הילדים (ישעיה נה, ה), אל תקרי שוחטי הילדים אלא סוחטי הילדים (גדה יג, א) רח"ל, ובהיות שהוא גנב ניצוצי הקדושה מאת מלך מלכי המלכים הקב"ה, על כן העלילו עליו שהוא גנב את הגביע ממלך בשר ודם. וכשם שהוא מסר את ניצוצי הקדושה אל הסטרא אחרא, כן נדרש ממנו עתה למסור את בנימין ליד הסטרא אחרא מדה כנגד מדה.

על כן כשראה יהודה כך עמד בתפילה ובתחנונים לפני השי"ת לבקש מלפניו יתברך סליחה ומחילה, וצעק אל

קרויים חיים ורשעים אפילו בחייהם קרויים מתים.

והנה יוסף הצדיק ברוב קדושתו היה נדמה בעיניו כאילו הוא האדם

הפחות והגרוע ביותר עלי אדמות, כפי שכך היה דרכם של צדיקים להיות שפלים ונבזים עד מאד בעיני עצמם, וכמסופר על זק"ק מצאנו זי"ע שפעמים רבות שמעו אותו חוזר ואומר ברוב ענוותנותו כמה פעמים ביום: נשמה ערומה כמוני אין בכל הדור. כן היה אומר: הנה כבר הלבין זקני ואין בי אפילו נקודה של תורה ולא נקודה של מצוה, ומה יהיה הסוף והתכלית ממני. כך היה מוסיף לדבר בדברים שאי אפשר לפורטם. כי הצדקות והענוה היו יחדיו מצומדים אצל רבותינו הצדיקים, על דרך שמצינו במשה רבינו ע"ה, שנאמר בו (דברים לז, י) ולא קם נביא עוד בישראל כמושה, וכן (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה.

כן גם יוסף הצדיק כששמע את דברי יהודה נעשה שפל ונבזה בעיני עצמו, עד שאמר לאחיו אני יוסף, ראו מה קרה לי במצרים, העוד אבי חי, האם עדיין יתכן שתשרה שכינה על אבי כשיש לו בן כמוני, הרי קלקלתי את עצמי, ומי יודע עד היכן מגיע גודל הפגם שפגמתי באבי, על דרך האמור (ויקרא כא, ט) את אביה היא מחללת. האם פגמו מעשי הרעים בקדושתו של אבי ובגיני פירשה ממנו שכינה ושוב אינו בבחינת 'חי', או שאבי עדיין עומד בקדושתו.

כששמעו השבטים הקדושים כך, וראו את גודל קדושתו של יוסף

שהמכוון הוא אליו שהוא יעשה תשובה על דברים אלו, ועליו מוטל לבקש רחמים על עצמו מאת השי"ת ולומר 'כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי'.

לבן מיד ולא יכול יוסף להתאפק לבל הנצבים עליו, כי ברצותו להתוודות לפני השי"ת לא רצה שיוודע הדבר לרבים, כמו שאמרו חז"ל (ברכות לז, ב) הציף עלי מאן דמפרש חטאיה, וחטא שבסתר אין להתוודות עליו בפרהסיא. ועל כן ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתוודע יוסף אל אחיו, ויתן את קולו בכבי גדול כל כך וצעק לכו אל ה', עד שכבר שכח מכל רצונו להסתיר הדברים וישמענו מצרים וישמע בית פרעה.

בזה יובנו דברי יוסף אל אחיו, ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי. ולכאורה תמוה שהרי בכל דבריו עם יהודה היה כל המדובר אודות יעקב, וכל מענת יהודה היתה 'כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי', ואם כן למה הוסיף עתה לשאול 'העוד אבי חי'. אלא דהנה מצינו להלן שאמר הכתוב (מה, כה-כו), ויעלו ממצרים ויבואו ארץ כנען אל יעקב אביהם, ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים וגו', וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דיבר אליהם וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב אביהם. ופירש רש"י, ותחי רוח יעקב אביהם, שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו, עכ"ל. הרי שחיים של רוח הקודש קרויים 'חיים', ואילו חיים מבלי רוח הקודש אינם קרויים 'חיים', ועל דרך שאמרו בנמרא (ברכות יח, א) צדיקים במיתתן

שלא ידעו המצרים מענין המכירה ויכתבוה בספריהם ללעג ולקלם על ישראל, והקב"ה פרסמה ששם בלב קיסר ללמוד התורה ולדעת דבריהם ולעשות הנקמה שעשה שהרג עשרה חכמים והכל סיבה למרק עוונם, עיי"ש. ולפי דבריו נראה לומר, שבאותה שעה שהתוודע יוסף אל אחיו צפה ברוח הקודש שהגם שעתה התוודע אל אחיו ונעשה שלום ביניהם, מכל מקום לבסוף יתנקם הדבר בשבטים הקדושים וייהרגו בחטא מכירת יוסף עשרה הרוגי מלכות. על כן ויתן את קולו בככי, על דרך שמצינו ביעקב אבינו כשראה את רחל (בראשית כג, יא) וישא את קולו ויבך, ופירש רש"י, לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. והמכוון בזה, שבכה על כך שבני ישראל עתידים לגלות ביד נבזוראדן ובעבורם תיקבר רחל בדרך אפרת כדי שתהא לעזרה לבניה, וכיון שראה את החורבן בכה (עין נור הקודש על מדרש רבה בראשית ע, יב). ועל כך בכה יוסף הצדיק בעת הזאת כשהתוודע אל אחיו.

ברם מודעת זאת כי על אף שבדרך כלל מקדים הקב"ה לגלות מעשיו לצדיקים, כדברי הנביא (עמוס ג, ז) כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, מכל מקום הרבה פעמים כשנגזרה ח"ו גזירה ויש רצון לפני השי"ת להביא עונש מעלימים את הדבר מעיני הצדיקים כדי שלא יבקשו רחמים ויבטלו את הגזירה, על דרך שמצינו באלישע הנביא שאמר (מלכים ב, ד, כז) וה' העלים ממני ולא הגיד לי, וכפי שמצינו בגמרא (בבא מציעא פה, ב) שהכו את אליהו הנביא בשתיין פולסי דנורא על

ורוב ענוותנותו שהוא שפל ונבזה בעיניו כל כך, אזי ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, זאת מאחר שעתה נוכחו לראות בגודל צדקת יוסף, כמו שכתב בספה"ק מאור ושמש (עה"פ ולא יכול יוסף להתאפק) שבאותה שעה שהתוודע יוסף אל אחיו הגיעה לשם כל פמליא של מעלה, שנאמר 'ויקרא הוציאו כל איש מעלי', מי שהוא בבחינת 'איש', 'ולא עמד איש אתו בהתוודע יוסף אל אחיו', 'איש' לא עמד שם, אבל מלאכי השרת עמדו שם, עיי"ש בד"ק, והבינו השבטים שיוסף הוא איש צדיק אשר כל המרכבה העליונה ירדה אליו בהתוודעו אליהם, ואף על פי כן הוא שפל ונבזה בעיני עצמו עד שהוא צועק וכוכה על חטאיו 'העוד אבי חי', אם לא פגם ח"ו בקדושתו של אביו, על כן לא יכלו לענות אותו כי נבהלו מפניו.

בפרט שהרי מתחילה היתה טענתם כנגד יוסף על כך שהוא רוצה להתגאות ולהשתרר עליהם, כפי שאמרו לו (בראשית לו, ח) המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו, והיו סבורים שיש בו לכל הפחות שמינית שבשמינית של יוהרא (עין סוטה ה, א). אולם עתה בראותם את גודל ענוותנותו, עד שהוא חושש שבנין חטאיו פירשה שכונה מאביו, נבהלו מפניו, לפי שצדקות וענוה יחדיו עד כדי כך היה דבר חידוש אפילו בעיני השבטים הקדושים.

*

עוד יתכן לומר בכיבוד שאלת יוסף 'העוד אבי חי', דהנה בשפתי כהן על התורה כתב לפרש טעם הדבר שאמר יוסף 'הוציאו כל איש מעלי', כדי

שגילה סוד לצדיקי מטה כשלא ניתנה לו רשות על כך.

על כן כשנגלה ליוסף דבר גזירת הריגת עשרה מלכות, השית עצה, אולי אם יתוועד עם יעקב אביו יהיה ביד שניהם יחד לבטל את הגזירה, כפי המבואר בספרי המקובלים (עיין זוה"ק פרשת וישב, חלק א דף קפב, א) שבחינת ישראל ובחינת יוסף הולכים יחד לפי סדר המדות הקדושות, על דרך האמור (בראשית לו, ג) וישראל אהב את יוסף, וכן (עובדיה א, ז) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה. כך היתה מחשבתו של יוסף שאולי כשיצטרף כוחו אל כוחו של ישראל אביו יחד יבטלו את הגזירה, כפי שמצינו כיצא בזה כמה פעמים בזהר הקדוש (עיין זוה"ק ח"א בהשמטות דף רנה, א; זוהר חדש, פרשת וירא, דף מד, א) שהיה רבי שמעון בר יוחאי אומר שהוא רובי אלעזר בנו בכוחם לבטל את הגזירה. לכן באותה שעה שהחל לבכות על עשרה הרוגי מלכות מצא קצת נחמה בנפשו ושאל את אחיו, אני יוסף, הרי אני בחינת 'יוסף', העוד אבי חי, האם אבי בחינת 'ישראל' עדיין קיים, הרי אם אני קיים וישראל אבי קיים אין לנו להתייאש, אולי בכח שנינו נוכל לפעול לבטל את הגזירה.

כששמעו השבטים הקדושים את דבריו, ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, כיון שעתה נוכחו לראות את גודל מדריגתו של יוסף, כי כאמת גם השבטים הקדושים צפו ברוח קדשם אודות גזירה קשה זו וגם המה ניסו לבטלה ולא עלתה בידם. כפי שמצינו דבר נורא במדרש (עיין

פרקי היכלות רבתי, פרקים ד-ה) שבשעה שנגזרה גזירה על עשרת הרוגי מלכות להריגה ונתנו לס"מ שרו של עשו שליטה עליהם, הציעו בשמי מעל להם"מ תחתם דברים המבהילים על הרעיון, והזהירו אותו שאם לא יתרצה ייענש בעונשים נוראים, ואף על פי כן לא ויתר בשום אופן, והוא פלאי. הרי שאותו כח טומאה שהביא להריגת עשרה הרוגי מלכות היה כח תקיף מאד עד שהיתה לו שליטה על יורדי מרכבה, כרבי ישמעאל כהן גדול שטיהר את עצמו ועלה למרום ושאל על כך והשיבוהו שנגזרה עליהם גזירה, כפי שאנו מקוננים על כך ביום הכיפורים (פיוט אלה אוכרה למוסף יוהכ"פ), ועל קדושי עליונים כרבי עקיבא ורבי חוצפית המתורגמן וחבריהם (והגם שיש בספה"ק (עיין שם בפרקי היכלות רבתי, פרק ח) בחינה אחרת בדבר עשרה הרוגי מלכות, שבאמת לא שלטה בהם יד אומות העולם, אך דברינו הם לפי פשטות הענין). לואת כשראו השבטים הקדושים שיוסף הצדיק מקבל על עצמו לבטל גזירה קשה כזאת שכל דור החורבן ניסו לבטלה ולא עלתה בידם, וגם בשמי מרום ניסו לבטל הגזירה ולא הצליחו, ואף על פי כן יש בכח יוסף הצדיק לבטלה בצירוף יעקב אביו, מיד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו.

ביתר שאת יש לומר, שבאמת היתה באותה שעה שעת הכושר להעביר את רוע הגזירה, שהרי אמרו חז"ל (סנהדרין לז, א) כל בי עשרה שכניתא שריא, ובפרט באותו מעמד שהתוועדה עמהם פמליא של מעלה, ואילו היו

מצרימה, ואין האשמה תלויה בי כל כך, לפי שטומאת מצרים היא שגרמה לי. אמת שמאד נפלתי ממדריגתי במצרים, אולם איני אשם לגמרי, וראו לכל הפחות שהגני מהול ואיני מושך ערלתו ח"ו.

כפי שמסופר על צדיקים שבהיותם עושים את חשבון נפשם נעשו שפלים ונבויים בעיני עצמם כל כך ובאו כמעט לידי כלות הנפש, עד שהתבוננו שעל אף כל אלה לכל הפחות איננו גוי, וישנם גויים הגרועים ממנו, ובכך התחזק והודה להשי"ת 'ברוך שלא עשני גוי'. כך גם יוסף הצדיק על אף כל שפלות רוחו התחזק בכך שלכל הפחות הוא מהול, וכיון שכן על אף הכל הוא עדיין יוסף אחיהם.

בדבריו אלה פעל יוסף הצדיק לדורות עולם, שכל יהודי בכל מצב שיהיה, אם לכל הפחות כגשמייות הוא מהול ויש עליו חותם ברית קודש, לא ירחיקהו השי"ת לגמרי, שהרי סוף סוף הוא בגלות במקום מומאה. וזהו, ועתה - אין ועתה אלא תשובה (בראשית רבה כא, ו) - **אל תעצבו ואל יחד בעיניכם כי מכרתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלקים לפניכם**, שיהיה מעשה אבות סימן לבנים (מדרש תנחומא, פרשת לך ט) לעורר רחמי שמים לכל הדורות, שכל מי שיש עליו ברית קודש אפילו רק בחיצוניות לא ידחה ח"ו.

ירחם השי"ת על כל אדם מישראל, אם על כל פנים יש עליו בשר קודש, גם עליו יתעוררו רחמיו יתברך ויתקיים בו מקרא שכתוב (תהלים קכא, ד) הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

השכמים הקדושים בשמעם את דברי יוסף וכביו על גזירת עשרה הרוגי מלכות מצטרפים אליו ומבטלים את הגזירה, היתה הגזירה בטלה ומבטלת בבחינת צדיק גזור והקב"ה מקיים (מועד קטן טו, ב). אלא שלדאבון לב היה הדבר כשגגה שיוצא מלפני השליט (עיין קהלת י, ה; מועד קטן יח, א), ולא יכלו אחיו לענות אותו, כלומר לענות אחריו אמן ולהצטרף אליו, כי נבהלו מפניו, ומחמת רוב הבהלה ניטל מהם כח הדיבור ושתקו ולא ענו, והיא שגרמה לכך שלא נתבטלה הגזירה.

*

ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה. ועתה אל תעצבו ואל יחד בעיניכם כי מכרתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלקים לפניכם. (מה, ד-ה)

ברש"י, גשו נא אלי, ראה אותם נסוגים לאחוריהם, אמר עכשיו אחי נכלמים, קרא להם בלשון רכה ותחנוניים, והראה להם שהוא מהול.

נראה לפרש לדרכנו, כי כשראה יוסף שאחיו אינם עונים אותו לא האמין בעצמו, וברוב ענוותנותו היה סבור שהם ממאנים לענות לו ואינם רוצים לגשת לאיש פחות כמוהו לפי שהם מכירים עליו את עוצם חטאיו. על כן בא להתנצל בדבריו שאף שאכן חטא ופגם באות ברית קודש, בכל זאת לא יתרחקו ממנו, ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי, והראה להם שהוא מהול, וביקש מהם שלא יביטו אל מראהו, שהרי אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי

אזרות צום עשרה בטבת שחל בערב שבת קודש

מתוך שיעור חומש ורש"י פרשת ויגש תשל"ז (גליון אלקף תשמ"א)

לאנשים כערכנו יש בזה חסרון עונג שבת אם מתענים אחרי צאת הכוכבים.

אבל מכל מקום בד בבד יש להזהר שבעבור כך לא יתפללו בחפזן ולא יחטפו התפילה במהירות, אלא נהוג אצלנו שביום כזה מקדימים להתפלל תפילת מנחה של ערב שבת בעוד היום גדול, כשלושת רבעי שעה או מחצית שעה לפני זמן הדלקת הנרות, כי אין זה מן הכבוד והראוי לקרות בתורה פרשת 'ויחל' ולומר 'עננו' בשעה שנרות השבת כבר דולקות, וכך נשאר בידינו זמן רב עד לצאת הכוכבים שהוא ע"ב דקות אחרי השקיעה הראשונה, ובזמן זה אפשר להתפלל במתינות כרת וכראוי וכנכון, ולרקוד בבואי בשלום כבכל שבת. כך שירא שמים יצא ידי שניהם, כי על ידי שיקדים להתפלל ויחשב השעות בדקדוק יוכל להתפלל במתינות כראוי, וגם יסיים התפילה סמוך לצאת הכוכבים כדי שיוכל לקדש על היין מיד בצאת הכוכבים.

יעזור השי"ת, שבקרוב יתקיימו דברים אלו בגאולת ישראל, שכאשר יהיה גלוי וידוע לפני הקב"ה כי כבר כשל כה הסבל ואין בכוחם של ישראל לסבול עוד את עול הצער והעינוי, דוגמת האדם המתענה שלעת ערב מתגבר אצלו הרעב, אז יכריזו בשמים כי הגיע הזמן לסיים את הגלות, ולהיכנס ליום שכולו שבת בגאולה השלימה. כן יעזרו ה' אלוקינו שהחודש הזה יתהפך מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפילה לאור גדול, כלומר שמתוך תכלית היגון והאבל והאפילה ניכנס אל תכלית השמחה והיום הטוב והאור גדול, ונזכה עוד היום או מחר להיגאל בגאולה השלימה ונאמר אמן.

הנה מחר בערב שבת קודש חל צום עשרה בטבת, ותענית זו היא תענית ציבור היחידה שיכולה לחול בערב שבת, ומשלימים התענית עד צאת הכוכבים (ראה רמ"א שו"ע או"ח סימן רמט, ד).

ונראה לומר הרמז בזה על גאולתם של ישראל, על פי דברינו למעלה שהגאולה תבוא רק אחרי שבני ישראל יפלו אל תכלית הנפילה ברוחניות ובגשמיות, דהנה ביום צום עשרה בטבת סמך מלך בבל אל ירושלים (יחזקאל כד, ב), ומכך השתלשל כל יציאת בני ישראל לגלות עד היום הזה, ועל כן אנו מתענים בערב שבת ומשלימים התענית עד הערב, שהרי טבעו של אדם המתענה שלעת ערב כשכבר פנה היום אז מתגבר אצלו ביותר חלישות הכח ועינוי הרעב והצמא, נמצא שמתוך תוקף העינוי והצער אנו נכנסים אל תכלית השמחה של יום שבת קודש, וזה בא להורות שדווקא בעת שיראו כי הצרות מתגברות ביותר וכבר באו מים עד נפש וכשל כה הסבל, אז ינחילנו הקב"ה ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים.

כאן מקום אתי לעורר, דהנה כאמור משלימים את התענית עד הערב, ועל כן מקפידים לסיים התפילה סמוך לצאת הכוכבים כדי שיוכלו לקדש על הכוס ולאכול מיד בצאת הכוכבים, למען לא נפגום בקדושת השבת על ידי עינוי שלא לצורך (ראה שלחן המהור או"ח סימן רמט סק"ד). ואף שהיו צדיקים שגם בתענית יחיד היו ממשיכים להתענות גם אחרי צאת הכוכבים, המה בקדושתם לא הרגישו שום עינוי בתענית אלא אדרבה זה היה להם לעונג שבת, אבל

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

וכל נתיבותיה שלום

והיינו דבכדי שהתורה תחקק היטב בזכרוננו של האדם הלומד ושיוכל להיות בגדר איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה (שבת קיד, א), הריהו צריך לזה סייעתא דשמיא, כי באם אין לו סיוע מלעילא לא יעלה בידו מאומה, וכבר כתב רביה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע (הנהגות האדם, אות א) וצריך להתפלל להש"ת שיבא על האמת, כי חטאת געורים של האדם הראשון מסמין עיניו שלא יראה, אף שיכול לפלפל ולהגיד לאחרים דינו, אבל הוא בעצמו שוכח ולא מקיימם באמת וכו' עיי"ש. והיינו דאף מי שלומד ויודע, מכל מקום בהעדר סייעתא דשמיא ישכח מה שצריך לעשות ויאמר על מותר אסור ועל אסור מותר. ויתכן שזהו כוונת לשון חז"ל לאוקמי גירסא, רצ"ל בכדי שיוכל לבוא לידי מעשה ולקיימם, היינו להוציא את מה שלמד מן הכח אל הפועל, לזה בעי סייעתא דשמיא.

אחד מן הדרכים שעל ידם יזכה האדם לסייעתא דשמיא בלימודו הוא על ידי שיתרחק מכל צד של מחלוקת ופירוד

בתוה"ק (בראשית מו, כח) ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה וגו'.

במדרש (בראשית רבה צה, ג), רבי חנינא בריה דרבי אחא אחא ורבי חנינא, חד אמר להתקין לו בית דירה, וחד אמר להתקין לו בית ועד שיהא מורה בו דברי תורה ושיהיו השבטים לומדים בו. וכן כתב רש"י, להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמושם תצא הוראה.

ולבאורה צריך ביאור למאן דאמר ששלח יעקב את יהודה להתקין לו בית דירה, וכי סבר שיוסף בנו אשר הוא מלך על כל ארץ מצרים וששלח לו מכל טוב מצרים, לא יכין עבורו בית לדור בו. וגם למאן דאמר ששלח להקים בית תלמוד צריך ביאור, דלצורך זה היה יכול להמתין עד בואו מצרימה, ולמה הקדים ושלח את יהודה לפניו.

אחדות ושלום

מעוררים סייעתא דשמיא לאוקמי גירסא

יש לבאר בהקדם דברי חז"ל (מגילה ו, ב) לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא,

לאמיתה של תורה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא אחרי אשר הרבה פעמים חזרת ושנית ש"ם ופוסקים, בהכרח שהסיבה היא דברי ריבות בשעריך, ובעוד שאתה עוסק במחלוקת ומדבר לשון הרע ורכילות אין אתה יכול לזכות לסייעתא דשמיא בלימודך ולפסוק הלכה לאמיתה של תורה.

ויפורש מאמרם ז"ל (ירושלמי נדרים, פרק מ, הלכה ד) ואהבת לרעך כמוך אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, רצ"ל כשתרצה לזכות לתורת אמת ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, צריך אתה ראשית דבר להקדים ואהבת לרעך כמוך, לאהוב כל אחד מישראל באהבה ואחזה שלום ורעות, שיהיה לך עין טובה ולראות רק בטובתו של הזולת ולמצוא רק את מעלותיו. וכן מצינו במתן תורה, שראשית וההכנה לקבלת התורה היה כאשר יוחן שם ישראל נגד ההר (שמות יט, ב) וברש"י בשם המכילתא, שהיו כאיש אחד בלב אחד, כי בלא זה אי אפשר לזכות לתורה.

נצור לשונך מרע הוא סמא דחיי

על פי רעיון זה ביאר כ"ק אאדמו"ר זי"ע (שפע חיים, רעוא דרעיון ח"ב, פרשתו, מאמר מ, אות ו-ח) את המדרש (ויקרא רבה מז, ב), מעשה ברוכל אחד שהיה מחזיר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי והיה מכריו ואומר מאן בעי למזבן סם חיים, אודקין עליה, רבי ינאי הוה יתיב ופשט בתורקליניה, שמעיה דמכריו מאן בעי סם חיים, אמר ליה תא סק להכא זבון לי, אמר ליה לאו אנת צריך ליה ולא

הלכבות, כמאמר הכתוב (תהלים קיט, קסה) שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול, והתורה נקראת שלום כדכתיב (שם נט, יא) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, וכן כתיב (משלי ג, יז) דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. והיינו דמי שברצונו לזכות לכתרה של תורה צריך שיתאחד עם כלל ישראל מי באהבה ואחזה ושלום ורעות, ואילו מי שמרבה בפירוד הלכבות ושנאת חנם רח"ל ורק רע ידבר כל היום על זולתו ח"ו, אזי התורה מתרחקת ומשתכחת ממנו.

ויבואר המסופר בחז"ל (גיטין לא, ב), רב הונא ורב חסדא הוו יתבי, חליף ואזיל גניבא עלייהו, אמר חד לחבריה, ניקום מקמיה דבר אוריין הוא, אמר ליה אידך מקמי פלגאה ניקום וכו' עיי"ש, ולכאורה צריך ביאור במה דחה אותו באומרו פלגאי הוא, הלא סוף כל סוף הריהו בר אוריין. אלא בהכרח דאם האדם פלגאי ובעל מחלוקת ורואה על כל אחד רק את החסרונות שבו ומדבר סרה על ישראל קדושים, אזי אף על פי שכל הש"ם שגור על לשונו, סופו תשתכח תורתו ויהפוך דברי אלקים חיים ולא יזכה לאמיתה של תורה.

ואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול להשגת התורה

יזרמז בכתוב (דברים יז, ח) כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבות בשעריך, רצ"ל דכאשר תראה כי יפלא מעמך היאך לפסוק הלכה למעשה בין דין לדין ואין אתה זוכר לברר הלכה

א), ועבור כך הוא מואס בחיים שמרכיבים בהם באכילה ושתייה ומבלים בתאוות ותענוגים וטוב מותו מחיים כאלה, דהוה הוכחה שהוא חפץ בחיים. והמשיך הכתוב דהדרך להגיע למדרגה זו הוא שיקיים נצור לשונך מרע, כי אם יהא שש ושמת בתקלת חברו וידבר לשון הרע ורכילות ויתכבד בקלון חברו, לא יתכן שהוא חפץ חיים ואוהב לראות טוב, ואין לו שום השגה מהו אהבת תורה.

והבריו הרוכל מאן בעי למיזבן סמא דחיי, רצ"ל מי הוא זה שרוצה לזכות לחיים שיש בהם אהבת תורה אמיתית. וכששמע זאת רבי ינאי ביקש מהרוכל שיבוא אליו וילמדו בינה, לקיים מאמרם ז"ל (אבות ד, א) איזהו חכם הלומד מכל אדם, ואף מפי רוכל המחור בעיירות היה מוכן לקבל תורה. ועל כך השיבו הרוכל, לאו אנת צריך ליה ולא לדכוותך, דכיון שהנך מושלם במדת הענוה ואינך מתנאה בתורתך שלמדת והנך רוצה ללמוד אפילו מאדם פשוט כמוני, רגלים לדבר שאין אתה זקוק לקנות ממני סם חיים, כי רק האיש המתנאה בקרבו ומדמה בעצמו שהוא התלמיד חכם הגדול בעירו ומי ידמה לו ומי ישוה לו ולועג לדברי חברו, הוא האיש שצריכים להשקותו מסם החיים.

אולם רבי ינאי בענוותנותו סבר דמה שהרוכל אינו רוצה למכור לו סם החיים הוא מפני שמחויקו לתלמיד שאינו הגון ואינו ראוי לקבל ממנו, לכן אמר עליו, עד שהראהו הפסוק מי האיש החפץ חיים נצור לשונך מרע וכנ"ל דרק על ידי זה יוכל למעום מעץ החיים. ואחר ששמע זאת מהרוכל הוסיף רבי ינאי

דכוותך, אמר עליו, סליק לגביה הוציא לו ספר תהלים, הראה לו פסוק (תהלים לד, יג) מי האיש החפץ חיים, מה כתיב בתריה, נצור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב. אמר רבי ינאי, אף שלמה מכריו ואומר (משלי כא, כג) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. אמר רבי ינאי, כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיעו מי האיש החפץ חיים, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם (ויקרא יד, ב) זאת תהיה תורת המצורע, תורת המוציא שם רע. ע"כ. ורבו בזה הדקדוקים.

ויש לבאר הכרות הרוכל מאן בעי למיזבן סמא דחיי, דמי הוא הפתי שלא יחפוץ בזאת ומי הוא המואס בחיים והלא כל אשר לו יתן האדם בעד נפשו. אלא ישנם אנשים אשר טחו עיניהם מראות ואינם יודעים מה הם חיים אמיתיים ומה הוא התכלית הנרצה בזה העולם, ואף שיושבים באהלה של תורה אין להם השגה מה היא אהבת תורה. וכבר אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, צו) מה אהבתי תורתך, וההוכחה לזה היא כל היום היא שיחתי, שאיני פורש מהתורה אפילו רגע אחד, כי כל ההולך ד' אמות בלא תורה מוכח שעדיין לא זכה לאהבת תורה.

וזדו המכוון בכתוב, דאם תחפוץ לדעת מי האיש החפץ חיים, היינו מי הוא האיש הבחור בחיים נצחיים האמיתיים, סימן זה יהא מסור בידך כשתראה בו שהוא אוהב ימים לראות טוב, שכל חפצו ואהבתו בעולם הוא לראות טוב, אין טוב אלא תורה (ברכות ה,

שלם, ויהודה כולל גם שאר עשרת השבטים שיהיו כולם כאיש אחד ובלבד אחד, ודייקא אז יוכל להורות לפניו ולתקן לו בית תלמוד, כי כל זמן שבעור אש המחלוקת אי אפשר שתצא תורה, ורק אחר שיהודה יפיים את יוסף על אומרו מה בצע ולכו ונמכרנו לישמעאלים, ויוסף יפיים את יהודה על שהביא את דבתם רעה, אזי יוכלו להורות הלכה לאמיתה של תורה. וזהו כוונת רש"י, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה, וכאמור דרק על ידי שיהא בניניהם שלום וריעות יזכו לסייעתא דשמיא ולהשראת השכינה ועל ידי כך יוכל לצאת מהם הוראה לישראל. אתד"ק עיי"ש.

בדרך רמז יש להוסיף, דהנה השם יהודה הוא אותיות שם הוי"ה [ואות ד' מורה לד' מילואים בשם הוי"ה], היוצאים כמנין ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, וכולם יחדיו בגימטריא 'יהי אור'. ונודע מה שכתבו המקובלים (ראה שפע טל, הקדמה בן ק' שנה, הנהגה ח; ועיין תפלה למושה, פרק כט; אגרא דפרקא, אות כב) דיחוד הוי"ה הגמור הוא בחינת שלום, דיחוד הוי"ה ואדנ"י הוא השלום בחשבון הכאה, לכפול אותיות אדנ"י באותיות הוי"ה [היינו ו' פעמים א', ה' פעמים ד', ו' פעמים נ', ה' פעמים י'] שעולה סך ש"פ, שהוא בגימטריא שלום עם אותיותיו, יעו"ש.

לכן שלח יעקב אבינו את יהודה דייקא, הרומז על שם הוי"ה המורה על שלום ואחדות, דרק כשיתפיים עם יוסף אחיו, יעלה בידו להקים בית תלמוד שמשם תצא הוראה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

ואמר אף שלמה מכריו שומר פיו ולשונו שומר מצדות נפשו, כי אם הוא אינו נזהר מדיבורי לשון הרע והוא מתכבד בקלון חברו, לא תועיל לו תורתו ביום דינו, וישקע ויפול לרשת הטומאה רח"ל מכיון שאינו מכיר את דרך האמת ולכך אינו יכול להבחין בין אור לחושך.

ואמר עוד, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם זאת תהיה תורת המצורע תורת המוציא שם רע, כי הרשע היהוה רץ ומחפש תמיד אולי יזדמן לו לשמוע איזה לשון הרע ושיוכל לדבר בגנות בני ישראל, ותחת שיסתגר בביתו ולא יראה שום דבר רע בבני ישראל עוד מטריח עצמו ומכתת רגליו לראות במעשי רשע, והלא אפילו אם היה רואה זאת בדרך מקרה יש לו להצטער על כך. ויבאר תפילת רבי אלכסנדר (ברכות יז, א) שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשיכה, רצ"ל שלא תהא עמידתנו במקום אנשי רשע שעושים במחשך מעשיהם אלא שיהיו רגלינו מוליכות אותנו לבית המדרש למקום אורה זו תורה (מגילה טז, ב).

הקמת בית תלמוד אחר הפיוס בין יהודה ליוסף

על דרך זה ביאר בדרך פטפוטא דאורייתא, דכל זמן שהיה פירוד בין השבטים הקדושים ולא היו באחדות וכדכתיב (בראשית לו, ד) ולא יכלו דברו לשלום, ויוסף הביא דבתם רעה אל אביהם, היה קשה להם מאד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. לזה הקדים יעקב ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף, כדי שיתפיים עמו ויתרצו זה לזה בלב

התעוררות הגאולה בכח מדת האחדות

הנה כבר האריך זקה"ק זי"ע בספה"ק ישמח משה (פרשת בשלה, ד"ה עוד במדרש מה ראה) שלהכניע את הסטרא אחרא והקליפות ואת אומות העולם אי אפשר אלא על ידי שלום ואחווה, ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום (עוקצין ג, יב), וכל תוקף הגליות והפרענויות הוא רק מחמת מחלוקת ופירוד הלכבות שהיא שהחריבה את מקדשנו (יומא ט, ב). ולכן אין שמו ואין כסאו שלם עד שימחה את זרעו של עמלק (מדרש תנחומא, פרשת תצא, אות יא), דבעוד שאין כסאו שלם וחסר מהכסא אות א' המורה לאחדות, אזי גם אין שמו שלם, והוא עדיין בבחינת מן המצר קראתי י"ה (תהלים קיה, ה), ובכדי שנוכח שיהיה שמו שלם זהו רק על ידי שלום ואחווה.

ובשירד יעקב מצרימה צפה והביט עד סוף כל הדורות, שכן גלות מצרים היתה שורש כל הגליות כנודע (לקוטי תורה, פרשת תצא, עה"פ כי תצא למלחמה; שער המצות, פרשת ראה, מצות זכירת יציאת מצרים), והתבונן יעקב אבינו על אשר יקרה אתם באחרית הימים בריבוי צרות ואסונות רח"ל, ורצה לידע מדוע תהיה הגלות כה ארוכה ואין מרפא לה, ומהו הסיבה שיצטרכו בני ישראל לעבור את כל מדורי גיהנם, רציחות ומיתות משונות. עד שנתיישב לו ואמר שכל זה נגרש מהחמא של שנאת חנם ופירוד הלכבות, ולכן שלח את יהודה דייקא המורה על שם הוי"ה, כדי שיעשה שלום

ופיוס עם יוסף, כי רק על ידי זה יוכל להורות לפניו גשנה, ועל דרך שכתב בספה"ק בני יששכר (מאמרי כסלו מבה, מאמר ב, אות כה) דתיבת 'גשנה' בגימטריא 'משיח', דבכדי להשלים אותיות שם הוי"ה הנרמז ביהודה מוכרחים להיות באהבה ואחווה, ואז יקויים הכתוב (עובדיה א, כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו דייקא שהוא בגימטריא 'שלום' (מגלה עמוקות פרשת פנחס, ד"ה בפסיקתא), כי שלום מקרב את ביאת המשיח.

זהו הרמז בדברי המאן דאמר ששלח יעקב אבינו את יהודה לתקן לו בית דירה, דאין המכוון על דירה כפשוטו, אלא רומז על מה שאמרו חז"ל (פסחים פה, א) אברהם קראו הר יצחק קראו שדה יעקב קראו בית, כי יעקב אבינו היה צופה ורואה מה שיעבור על בני ישראל עד סוף כל הדורות, וביקש לגלות את הקץ כי ראה שלא יוכלו לסבול את תוקף הגליות, ולכן כששלח את יהודה ראש לכל השבטים למצרים התחנן ואמר לבניו דאם ירצו לקרב את ביאת המשיח ולתקן בית דירה זה בית המקדש, העצה לזה הוא להרבות אהבה ואחווה ורעות. וזו היתה הוראה לדורות עד לדור אחרון, דאף שכבר לא יהיו תנאים ואמוראים ותלמידי בעש"ט הקדושים ושאר צדיקים וקדושי עליון, אולם בעוד שיהיה בין ישראל אהבה ואחווה ויבטלו את היצר של פירוד הלכבות, יזכו לישועה שלימה.

מתוך ד"ק בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת ויגש תשנ"ז

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

הר"ר אהרן דוד בלומנטל הי"ו

קרית צאנז, טבריה

בן הרה"ח ר' מרדכי ברוך הי"ו, וחתן הרה"ח ר' מרדכי ויזל הי"ו
 לזכות בנו מיכאל חיים שרגא פאווייל שיחי' לכבוד שמחת החלאקה במזל טוב
 ולזכות בנו מאיר יהושע פאלק שיחי' שנולד במזל טוב
 יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר יקותיאל יהודה בינדר הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ג ר' פרץ טוביה שליט"א, וחתן הרה"ג ר' שלום מרדכי רייניץ ז"ל הי"ד
 לזכות בנו יוסף שלמה שיחי' שנולד במזל טוב
 יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר שמעון חנוך העניך גוטליב הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' אריה זנוויל הי"ו, וחתן הרה"ג ר' ישראל אריה כ"ץ שליט"א
 לזכות בנו אברהם משה שיחי' שנולד במזל טוב
 יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר יקותיאל יהודה ויינברגר הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' אהרן דוד הי"ו, וחתן הרה"ג ר' אריה יהודה בלומנטל שליט"א
 לזכות בנו חיים יהושע פאלק שיחי' שנולד במזל טוב
 יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

אחד מאנ"ש הי"ו

לזכר עולם יהיה צדיק

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

ולזכות בנו שיחי' שנולד במזל טוב

יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר אהרן דוד גלנץ הי"ו

קרית צאנז, טבריה

בן הרה"ח ר' משה אברהם הי"ו, וחתן הרה"ג ר' מנחם מענדל שולדינר שליט"א

לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב

יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ח ר' יוסף דהן הי"ו

נתניה

לעילוי נשמת

אמנו מרת חנה ב"ר מכלוף ומסעודה ז"ל

נלב"ע ביום י"ז טבת תשס"א

תנצב"ח

לקיים רצון צדיק!

המעוניינים לתרום להדפסת גליונות הד"ת

לכבוד השמחה במעונם או להנציח קרובים

נא יפנו מבעוד מועד בטלפון: 052-7140042

הרה"ח ר' יצחק שמואל שכטר הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לזכות בנו המו"מ בתויר"ש הבה"ח משה שיחי

לרגל שמחת נישואיו במזל טוב

עב"ג תחי' בת הרה"ח ר' חיים מאיר קליין הי"ו

החתונה אי"ה ביום שלישי הבעל"ט, י"ד טבת, באולמי ארמונות חן' בני ברק

יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרב בן ציון יעקובוביץ שליט"א

קרית אתא

לזכות בנו המו"מ בתויר"ש הבה"ח החבר יוסף אברהם שיחי

לרגל שמחת אירוסיו במזל טוב

עב"ג תחי' בת הרה"ח ר' משה שהלר הי"ו

יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

משפחת שטמר הנכבדה הי"ו

לעילוי נשמת

אביהם הנכבד והנעלה, רב פעלים לתורה ולחסד

מחשובי עדתנו הק'

הרה"ח ר' צבי בן הרה"ח ר' יעקב ז"ל שטמר

נלב"ע ביום ט"ו טבת תשמ"ט

תנצב"ה

הרה"ח ר' אברהם יהודה מיכאל זלמנוביץ הי"ו

צפת

בן הגה"צ רבי ישראל אריה זצ"ל, אב"ד עכו בעל יחי נפש'

לעילוי נשמת

חמותו האשה החשובה מרת לאה קוסטינר ע"ה

בת הרה"ח ר' שלום עוזר בראון ז"ל, ואשת הרה"ח ר' מנחם דוד קוסטינר ז"ל

נלב"ע ביום ט"ז טבת תשפ"ב

תנצב"ה